3. Perjantaina 11 päivänä helmikuuta 1994

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Esitellään:

1) Hallituksen esitys n:o 319/1993 vp laiksi ympäristövaikutusten arviointimenettelystä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 29

2) Hallituksen esitys n:o 310/1993 vp rekisterihallintolaiksi 41

3) Hallituksen esitys n:o 311/1993 vp laeiksi henkilörekisterilain ja yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:n muuttamisesta sekä laiksi tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta 42

4) Hallituksen esitys n:o 312/1993 vp aikuislukiolaiksi 44

5) Hallituksen esitys n:o 313/1993 vp vuonna 1992 pidetyn 79. Kansainvälisen työkonferenssin eräiden päätösten johdosta ..... „

6) Hallituksen esitys n:o 314/1993 vp kulttuuriomaisuuden suojelemista aseellisen selkkauksen sattuessa koskevan yleissopimuksen hyväksymisestä ja siihen liittyvän pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä 45

7) Hallituksen esitys n:o 315/1993 vp laiksi poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta ..... „

8) Hallituksen esitys n:o 316/1993 vp laiksi Neuvostoliiton kanssa Saimaan ja Vuoksen juoksutussäännöstä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta annetun lain muuttamisesta 45

9) Hallituksen esitys n:o 317/1993 vp laiksi eräiden kiinteistöjen luovuttamisesta Vantaan kaupungille ..... „

10) Hallituksen esitys n:o 318/1993 vp laiksi Valtionrautateistä annetun lain muuttamisesta ..... „

11) Hallituksen esitys n:o 320/1993 vp laiksi Suomen Akatemiasta ..... „

12) Hallituksen esitys n:o 321/1993 vp Viron kanssa keskinäisestä avunannosta tulliasioissa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

13) Hallituksen esitys n:o 322/1993 vp kalahygienialaiksi ..... „

14) Hallituksen esitys n:o 323/1993 vp laiksi Kuopion yliopistosta annetun lain muuttamisesta 46

15) Hallituksen esitys n:o 324/1993 vp laiksi maan ulkomaankaupan ja taloudellisen kasvun turvaamisesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta 53

16) Ed. Vehkaojan ym. lakialoite n:o 63/1993 vp laiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 4 §:n muuttamisesta 55

17) Ed. Rossin ym. lakialoite n:o 64/1993 vp laiksi kiinteistöverolain 3 §:n muuttamisesta ..... „

18) Asetus Intian kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 11/1993 vp) 55

19) Asetus Macaon kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 12/1993 vp) ..... „

20) Asetus Pakistanin kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 13/1993 vp) ..... „

21) Asetus Romanian kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 14/1993 vp) ..... „

22) Asetus Hongkongin kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 15/1993 vp) ..... „

23) Asetus Kiinan kansantasavallan kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 16/1993 vp) ..... „

24) Valtiovarainministeriön päätös maahan tuodun rakennussementin perushinnasta ja lisätullista (MP 4/1993 vp)..... „

25) Valtiovarainministeriön päätös maahan tuotujen ahvenen ja kuhan sekä niiden fileiden perushinnasta ja lisätullista (MP 5/1993 vp) ..... „

26) Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus neuvoston toiminnasta 1993 (K 17/1993 vp) ..... „

Pöydällepanoa varten esitellään:

27) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 16/1993 vp hallituksen esityksestä laiksi Talaskankaan luonnonsuojelualueesta (HE 298/1993 vp) 57

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho E., Alaranta, Anttila U., Donner, Enestam, Haavisto, Hautala, Huuhtanen, Kalli, Kanerva, Kuittinen, Kääriäinen, Laurila, Lehtinen, Leppänen P., Morri, Norrback, Ollila, Pura, Ranta, Rauramo, Saari, Suominen, Vehkaoja ja Zyskowicz.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Zyskowicz, Lehtinen, Hautala ja Donner.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Ranta, virkatehtävien vuoksi edustajat E. Aho, Huuhtanen, Kanerva, Kääriäinen, Norrback ja Vehkaoja sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Alaranta, Enestam, Kuittinen, Laurila, P. Leppänen, Morri, Pura, Saari ja Suominen, tämän kuun 16 päivään yksityisasioiden vuoksi ed. Haavisto sekä ensi kesäkuun 22 päivään äitiysloman vuoksi ed. U. Anttila.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan helmikuun 4 päivältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 325 ja 327—329, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 707, 709, 710, 714 ja 715, kaikki vuoden 1993 valtiopäiviltä. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Suuren valiokunnan jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytää ed. Aittonie-

mi vapautusta suuren valiokunnan jäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että suuren valiokunnan täydennysvaali toimitetaan ensi perjantain täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaalia varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 10.

P ä i v ä j ä r j e s t y k s e s s ä o l e v a t a s i a t :

1) Hallituksen esitys n:o 319/1993 vp laiksi ympäristövaikutusten arviointimenettelystä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ympäristövaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Eduskunnan käsittelyyn on saatettu, huomattavasti myöhästyneenä, lakiehdotus ympäristövaikutusten arvioimisesta. Tämä esitys on tarpeellinen ja perusteltu oman sisältönsä takia ja suomalaisen ympäristön kestävän käsittelyn aikaansaamiseksi.

Lakiesitys on myös osa Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen täytäntöönpanoa. Tuo sopimus tuli voimaan tämän vuoden alusta. Useamman kerran tässä eduskunnan täysistuntokeskustelussa sekä hallituspuolueista että myös vasemmisto-oppositiosta on esitetty, että suomalaiset liian tunnollisesti panevat kansainväliset velvoitteet täytäntöön. Sanotaan, että me haluamme olla luokan parhaita oppilaita, partiolaisia. Tämä esitys osoittaa, että silloin kun on olemassa ympäristön laadullista kehittämistä vastaan poliittista vastustusta, suomalaiset laiminlyövät kansainväliset velvoitteensa surutta. Myös hallituksen sisäiset poliittiset riidat, hallituspuolueiden kyttääminen, ovat johtaneet siihen, että eräs toinen Eta-sopimuksen edellyttämä lainsäädäntöuudistus, alkoholilain uudistus, edelleen viipyy.

Tämäntapaiset viivästykset, arvoisa puhemies, ovat häpeäksi Suomelle. Ennen kaikkea hallituksen on syytä hävetä sitä, että se ei käytä sille kuuluvaa toimeenpano- ja aloitevaltaa niin kuin pitää.

Nyt tänne on saatu vihdoin post festum, jos niin voi sanoa, tämä ympäristövaikutusten arviointilainsäädäntö. Se on sisällöltään vesitetty, näin voidaan todeta, kun verrataan sitä valmisteluaineistoon. Se on myös teknisesti vaatimaton, koska tarvittavat rinnakkaistekstit vielä puuttuvat.

Kaiken kaikkiaan tämän lain tehtävänä on lisätä tietoa eri hankkeiden ympäristövaikutuksista. Se ei sinänsä muuta erilaisten ympäristöön kohdistuvien toimenpiteiden lupien myöntämisedellytyksiä, paitsi yhden lain osalta. Täällä ehdotetaan muutettavaksi rakennuslain säännöstä, joka koskee poikkeusluvan myöntämistä rakennushankkeeseen. Poikkeuslupa on rakennuslaissa sinänsä mahdollisesti tarpeellinen instituutio, mutta tiedetään, että monien asutuskeskusten ympärillä juuri poikkeuslupakäytäntö on tuottanut kammottavimmat ja tökeröimmät rakennuskohteet. Pääkaupunkiseutu on tästä valitettavan hyvä esimerkki. Rakennuslakia ehdotetaan nyt muutettavaksi niin, että poikkeusluvan myöntämiselle asetettaisiin ympäristövaikutuskynnys, mutta se on valitettavan korkea kynnys, siis poikkeuslupa voidaan evätä vain, jos hankkeen toteuttamisesta aiheutuisi merkittäviä ympäristövaikutuksia. Säännös on tältä osin kiusallisen heikko.

Arvoisa puhemies! Vakavin lakiesityksen heikennys tapahtui soveltamisalaa koskevan 4 §:n osalta. Vielä työryhmävaiheessa ajatus, että pääsääntöisesti asetuksella säädettäisiin, mitkä hankkeet kuuluvat ympäristövaikutusmenettelyn piiriin, sai täydennyksen, jossa todettiin, minkä tyyppiset hankkeet joka tapauksessa on otettava yksittäistapauksissa ympäristövaikutusten arviointiin. Tätä 4 §:n 2 momenttia valtioneuvoston käsittelyssä on muutettu, ja siitä on poistettu nuo kriteerit, joilla joka tapauksessa ympäristövaikutusten arviointiin on mentävä. Tältä osin laki on todellakin tullut tarpeettoman väljäksi.

Se, mikä on olennaista todeta, on, että kaikki ympäristövaikutusmenettelyn soveltamiskohteet määritellään asetuksenvaraisesti. Valitun uuden tasavallan presidentin valistuneeseen harkintaan viime kädessä jää, mihin hankkeisiin ympäristövaikutusarviointia voidaan soveltaa. Asetuksen muuttaminen ei ole eduskunnan kontrollin varassa kuin jälkikäteisesti, jos silloinkaan. Tietysti voidaan sanoa, että kun tämä pohjaa Eta-sopimukseen liittyvään ympäristövaikutusdirektiiviin, niin mitä tahansa asetuksen muutoksia ei voida tehdä.

Mutta joka tapauksessa tuo 4 §:n muutos ei ole suomalaisen ympäristön laadun ja sen kehittämisen kannalta mitenkään myönteinen. On erittäin tärkeätä, että ympäristövaliokunta käsitellessään tätä esitystä listaa omaan mietintöönsä ne hankkeet mahdollisesti tuon asetusluonnoksen pohjalta, joihin tätä menettelyä on aina sovellettava, jolloin valtioneuvosto ei voi esitellä presidentille sellaista asetusta, joka olisi eduskunnan ilmaiseman tahdon vastainen.

Arvoisa puhemies! Kun tätä lakia sitten vertaa valmistelussa esillä olleeseen ja myös tähän Etadirektiiviin, niin havaitsee, että sieltä täältä on eräitä tärkeitä asioita jäänyt pois.

Lakiehdotuksen 11 §:ssä säädetään arviointiehdotuksesta kuulemisesta. Valmisteluvaiheessa se säännös alkoi: "Jokaisella on oikeus esittää mielipiteensä arviointiselostuksesta." Tämä on jätetty pois. Sehän ei muuta sitä tosiasiaa, että jokaisella tämä mahdollisuus edelleen on. Mutta kun se ei ole laissa, se ei välttämättä aina tule yleisön tietoisuuteen niissä kuulutusmenettelyissä, joita esitys edellyttää. Tämä on tietysti syytä valiokuntakäsittelyssä lisätä.

21 §:ssä on kuulemisvelvollisuutta koskeva poikkeus. Tiedottamista ja kuulemista ei tarvita, jos hanketta koskevat tiedot ovat "maanpuolustuksen kannalta" salassa pidettäviä. Ymmärrän tiettyyn määrään saakka sinänsä maanpuolustuksen tarpeet, mutta kun tässä direktiivissä todetaan, että sitä ei sovelleta "maanpuolustusta palveleviin" hankkeisiin, niin voi kysyä, onko tässä lainsäännöksessä menty maanpuolustuksen intressissä poikkeamaan direktiivistä pitemmälle kuin on perusteltua ja tarpeellista. Melkein mikä tahansa hanke voidaan jostain näkökulmasta selittää maanpuolustuksen kannalta sellaiseksi, että tietoja yritetään pimittää. Ympäristövaliokunnan on mielestäni erityisesti paneuduttava tähän yksityiskohtaan.

Hallituksen sisäistä kädenvääntöä ja riitaa tämän esityksen sisällöstä kuvastaa hyvin 16 §, jossa säädetään ohjauksesta, valvonnasta ja seurannasta. Lain täytäntöönpanon yleinen ohjaus ja seuranta on ympäristöministeriöllä, joka on mielestämme paras. — Totean, arvoisa puhemies, tässä, että se kritiikki, jota esitän esitystä kohtaan, ei kohdistu ympäristöministeri Pietikäiseen. Hän on saamiemme tietojen mukaan tässä toiminut todella päättäväisesti ja määrätietoisesti. Ei ole hänen vikansa, että laki on tällainen kuin on. Vihreät ovat tukeneet hänen yrityksiään saada laista riittävän täsmällinen ja konkreettinen.

Mutta tässä säännöksessä ilmeisesti valtioneuvoston sisäisen kädenväännön jälkeen sanotaan, että muut ministeriöt huolehtivat täytäntöönpanon ohjauksesta ja seurannasta sekä arvioinnin kehittämisestä toimialallaan ja, huomatkaa, voivat tarvittaessa antaa arviointimenettelyä koskevia soveltamisohjeita. Tällainen säännös vie ympäristövaikutusten arviointimenettelyn käytännön toteutuksen kiusallisella tavalla pois asiantuntijaministeriön, ympäristöministeriön, toimivallasta. Säännös jättää auki sen, millä tavoin ympäristöministeriö voi näiden muiden ministeriöiden vesitysohjeisiin puuttua.

Arvoisa puhemies! Toteaisin vielä, että ympäristödirektiivi, johon tämä lainsäädäntö viime kädessä perustuu, on luonteeltaan ns. vähimmäistasoa koskeva direktiivi. Sen nimenomaisen säännöksen mukaan direktiivi ei estä antamasta ankarampia säännöksiä ympäristövaikutusten arvioinnin laajuudesta ja arviointimenettelystä. Tämä on tietysti tärkeää myös ympäristövaliokunnan tietää. Ei kannata uskoa niihin mahdollisiin asiantuntijoihin, jotka väittävät, että ei voitaisi tätä lakia kehittää tiukempaan, ympäristönsuojelun kehittämisen kannalta parempaan suuntaan, kuin mitä hallitus esittää.

Tämä lakiesitys esitetään lähetettäväksi ympäristövaliokuntaan, joka on varmasti aivan oikea paikka. Kiinnittäisin tässä yhteydessä huomiota siihen, että kun valiokuntalaitosta uudistettiin tämän eduskuntakauden alusta, niin selvästikin lakivaliokunta sai kohtuuttoman suuren työpanoksen. Lakivaliokunnassa on vielä käsiteltävänä vuoden 92 valtiopäiviltä mm. esitys ympäristövahinkojen korvaamisesta, joka kuuluu samaan perheyhteyteen kuin tämä nyt annettu lakiesitys. Toivoisin, ja tämä tietysti koskee myös hallitusta, jos se haluaa lainsäädäntöohjelmaansa käsitellä, että tutkittaisiin, millä tavoin lakivaliokunnan työtaakkaa voidaan keventää. Siellä on myös ympäristörikoksia koskevat säännökset, jotka olisi saatava valmiiksi täysistuntokäsittelyä varten, niin että tämä koko ympäristöön kohdistuva laaja lainsäädäntöhanke todellakin saataisiin aikaan. Mielestäni olisi suuri vahinko, jos nämä esitykset raukeaisivat. Se on tietysti poliittinen tappio hallitukselle. En tiedä, onko hallituksella tietoisena tai tiedostamattomana pyrkimyksenäkin haudata näitä ympäristön kannalta tärkeitä lakiesityksiä lakivaliokunnan käsittelyyn.

Arvoisa puhemies! Vielä lopuksi kiinnitän huomiota voimaantulosäännökseen. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyä sovellettaisiin

myös niihin hankkeisiin, joista on kuulutettu ennen lain voimaantuloa. Tällainen voimaantuloajan rajaus on perusteeton. Jos lupa on myönnetty, ymmärrän hyvin, että siihen ei enää sitten puututa tämän arviointimenettelyn osalta, mutta pelkkä kuuluttaminen ei vielä riitä, koska kuulutuksen perusteella pidettävissä toimituksissa juuri kerätään tietoa, jota ympäristövaikutusten arviointimenettelykin tuottaa. Näin, jos voimaantulosäännös rajataan oikein ja asia valmistellaan valiokunnassa perusteellisesti mutta ripeästi, tätä lakia voidaan vielä soveltaa käynnissä olevaan Vuotoksen allashankkeen arviointiin.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Voidaan sanoa, että se on täällä tänään, mutta valitettavasti aika tavalla vesitetyssä muodossa. Kuten ed. Nikula äskeisessä puheenvuorossaan totesi, on sinänsä ihan hyvä asia, että tähän suuntaan kehitys on menossa, että eräänlaista kirvestä ollaan ympäristöasioihin aikaansaamassa. Mutta, arvoisa puhemies, tässä on kysymys kirveen aihiosta, jossa on viitteitä vähän raudasta ja teräksestä ja sitten puusta varreksi, mutta varsinainen kirves on kyllä jäänyt tekemättä.

Tämä ei suinkaan ole ensimmäinen kerta, kun näin käy. Tämä itse asiassa toistaa sitä kehityskulkua, mikä näissä lainsäädäntöasioissa on ollut. Jos ajatellaan historiallisesti, lienee niin, että Suomen vesilaki oli aikoinaan todella edistyksellinen laki. Jos ei poikkeusmenettelyä olisi siihen luotu, se olisi ollut todella Suomen vesistöjen suojalaki. Mutta sen lisäksi, että vesioikeusmenettelyyn oli oikeus saada liisimisiä, vielä vuoden 1987 alkuvuodesta vesilain 10 luvun 24 §:n 1 momentin loppuun lisättiin etuvertailua koskeva virke, silloisen eduskunnan lähestulkoon viimeisenä tehtävänä. Ja nyt kun katsoo katselmusasiakirjoja, niin vesitysvirkkeeseen vedoten suurin piirtein saa vesistöille tehdä Suomessa mitä tahansa. Tässä suhteessa askeleet kestävän kehityksen tielle ovat äärimmäisen hankalia ottaa.

Viitetausta tässä nimenomaan on kestävä kehitys, luonnon kestävä käyttö. Tuo sama periaate on kai sitten muussa lainsäädännössä tuolla ilmaisulla ensimmäisenä laitettu rakennuslakiin, jossa siinäkin se on sellainen korusanapari enemmänkin kuin toimiva oikeuskäsite.

Enemmän merkitystä tällä ajattelutavalla on kahdessa luonnonvaralaissa eli poronhoitolaissa ja metsästyslaissa. Poronhoitolaissa on harvinaisen selvä periaate laidunten kantokyvystä eli laidunten kestävästä käytöstä, ja jo nyt lääninhallitukset, mm. Lapin lääninhallitus, ovat aktiivisesti ryhtyneet valvomaan, että näin todella asianlaita on eikä liian suuria porokarjoja sallita Lapin palkisten laitumille. Tämä on syytä todeta tässä yhteydessä sen vuoksi, että se on toimivaa oikeuskäytäntöä, joka on siis kestävän kehityksen ja kestävän käytön asioissa aika harvinainen ilmiö.

Toinen saman suuntainen laki on metsästyslaki, joka viime vuonna säädettiin eduskunnassa. Siinä on selvästi kirjattu useampaan eri kohtaan kestävän käytön periaate, siis tuollainen roosewelttiläinen ajattelu siitä, että vain riistakantojen tuottoa voidaan käyttää, mutta pääoma pitää jättää koskemattomaksi tuottamaan uusi, metsästettävissä oleva riistakannan osa.

Näistä katsannoista pitäisi arvioida ympäristövaikutusten arviointimenettelyä. Siinä taustalla on kestävän kehityksen ajatus, mutta kuitenkin ani harvoin tulee mielletyksi, mitä se oikein on. Sitä hoetaan vähän joka yhteydessä, että kestävän kehityksen mukaisesti me toimimme, ilman että edes ajatellaan, mikä tämän ajattelumallin sisältö on.

Ideana siinä on se, että meillä on Suomessa noin 42 000 eliölajia, joista tällä hetkellä noin 1 700 on uhanalaisia, ja kehitys on siihen suuntaan menossa, että tuo määrä suhteellisesti kasvaa. Tämä on se geneettinen pääoma, joka meidän pitäisi pyrkiä säilyttämään tulevaisuudessa. Näiden eliöiden elinympäristönä ovat vesi, maa, ilma ja välittömänä kokonaisuutena ekosysteemi.

Jos ajatellaan kestävää kehitystä ja sen mukaista käyttäytymismallia, niin sehän tarkoittaa silloin sitä, että kun ihminen ryhtyy toimillaan luontoa muuttamaan, luontoa käyttämään, hän tällaisessa ympäristöarviointimenettelyssä pyrkii arvioimaan, mikä on suunnitellun toimenpiteen vaikutus tulevaisuutta ajatellen, millainen tuo paikka, piste, alue, ilmiö on 30 vuoden, 50 vuoden, 100 vuoden kuluttua jne. Toisin sanoen, onko ihminen tekemässä luontoon sellaisia rakenteellisia muutoksia, jotka kääntyvät myös ihmistä itseään vastaan.

Jos ympäristövaikutusten arviointi ymmärretään tämän laatuiseksi menettelyksi, niin hyvä on. Mutta minulle on välillä tullut sellainen vaikutelma, että kysymys on enemmänkin jo eräänlaisen hokeman kautta omantunnon puhdistamisesta kuin vakavasta pyrkimisestä siihen, että oltaisiin tulevaisuus ottamassa huomioon. Minulla on tästä henkilökohtaisia kokemuksia. Eräässä pohjoissuomalaisessa kaupungissa eräät virkamiehet ovat kiitettävästi omaksuneet ilmaisun "yva". Se tarjoillaan lähes yhteydessä kuin

yhteydessä, ja sitten mikä tahansa toimenpide on oikeutettu, jos on suoritettu "yva", mutta "yvalla" ei ole mitään vaikutusta itse päätösehdotukseen, jota luottamushenkilöitten päätettäväksi tarjotaan, ei yhtään mitään, ei ensimmäistäkään kertaa sellaista ihmettä ole tapahtunut. Toisin sanoen kun näin on, tästähän pitäisi jo nyt olla jokin johtopäätös eli seuraamus. Se tarkoittaa silloin sitä nyt käsittelyyn tulevan lain taikka lakipaketin osalta, että siihen tulisi, arvoisa puhemies, ajatteluni mukaan sisältyä velvoittavuus, velvoittavuus tiettyyn tulokseen pääsemiseksi, ja jos siihen ei näy päästävän, sitten siitä hankkeesta luovutaan. Silloin vasta tämä on todellista, elävää, toimivaa oikeutta. Muuten tämä on tämmöistä omantunnon keinotekoista puhdistusoperaatiota eikä mitään muuta.

Jos ymmärrän oikein, esimerkiksi tämän lakiehdotuksen 13 §:ää olisi tullut tässä suhteessa muokata aivan toisenlaiseen muotoon. Siis, arvoisa puhemies, johtopäätökseni on, että tässä muodossaan tämä yva-laki, vaikka on oikean suuntainen toimenpide-ehdotus, ei takaa miltään osin kestävää kehitystä siinä katsannossa kuin äsken kuvasin. Jos tässä halutaan viitata Euroopan unionin sisäiseen käyttäytymiseen sen yvadirektiivien muodossa, niin on todettava, että näin ei ole käynyt myöskään Euroopan unionin sisällä, kaikkea muuta. Luontoa tuhotaan sen kun keritään, ja kyllä muodollisesti tehdään kaikenlaisia temppuja direktiiveihin viitaten, mutta todella konkreettiset kestävän kehityksen ja käytön mukaiset toimenpiteet ovat suuria harvinaisuuksia, lienevät jopa sellaisia, joita ei ole olemassakaan.

Eli, arvoisa puhemies, mitä tästä nyt sitten opimme? Siitä tietysti opimme vain sen, että kun tämä asiakirja on nyt oheislakimuutoksineen saatettu eduskunnan käsittelyyn ja kun ympäristövaliokunta ryhtyy sitä käsittelemään, niin sen tulisi uskollisena tälle perusajatukselle perusteellisesti terävöittää tätä lakipakettia sisällöltään sellaiseksi, että kysymys olisi todellista kestävästä kehityksestä, kestävästä käytöstä eli ympäristöpolitiikkaan todellisen kirveen rakentamisesta ja muotoilusta eikä huitaisusta ilmoille.

Edustajat Zyskowicz, Lehtinen ja Hautala merkitään läsnä oleviksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Yritin hillitä itseäni mutta en mitenkään voinut tämän ed. Pulliaisen professoripuheenvuoron jälkeen. Minä pidän tämän ympäristövaikutuksen arviointimenettelyä koskevan lain saattamista eduskuntaan ja myös aikanaan voimaan erinomaisena asiana, joka vaikuttaa kaikissa olosuhteissa ympäristön hoitoon ottaen huomioon myös tuotannolliset mahdollisuudet, siis mahdollisuudet perustaa tuotantolaitoksia ja kaikkea sellaista toimintaa, joka on yhteiskunnan kannalta välttämätöntä.

Mutta ed. Pulliainen puhui kestävästä kehityksestä. Jos hänen järjestelmänsä mukaan tätä lakia aikanaan ensinnäkin säädetään, sitten sitä aletaan soveltaa sillä tavalla, että varmuudella, ennen kuin jokin hanke voidaan katsoa toteuttamiskelpoiseksi, pitää myös taata, että hyttyset ja sontiaiset saavat ainakin sata vuotta elää sillä alueella varmasti koskemattomina, tämän tyyppinen ajattelu professorimieheltä on kohtuuton ta. Ei kai tätä lakia ole tarkoitettu yhteiskunnan toimintojen, hankkeiden ja kohteiden toteuttamisen estämiseksi, vaan tarkoitus on kohtuullisella tavalla ennalta varautua haitallisten ympäristövaikutusten estämiseen. Minä katson, että nyt ed. Pulliainen meni pahasti pieleen kestävässä kehityksessä. Minä toivon, että ed. Paloheimo, joka on tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtaja, hiukan palauttaa vihreitten näkemyksiä tässä maan pinnalle, että päästään taas asialliseen käsittelyyn, rouva puhemies.

Ed. P a l o h e i m o : Rouva puhemies! Minä vastaan tuoreeltaan ed. Aittoniemen kommentteihin. En kuitenkaan palauta vihreitä maan pinnalle vaan ed. Aittoniemen realiteetteihin, jotka ovat tosiseikkoja, jotka ed. Aittoniemen on hyvä tietää. Jokainen hyttynen ja sontiainen, joista ed. Aittoniemi puhuu erittäin halveksivasti täällä, on rakenteeltaan tieteellisen tutkimuksen perusteella huomattavasti monimutkaisempi kokonaisuus kuin esimerkiksi ydinsukellusvene tai pienikokoinen suomalainen kunta. Näin ollen, ed. Aittoniemi, meidän on syytä säilyttää, mikäli mahdollista, kaikin voimin jokainen hyttyslaji, jokainen sontiaislaji, ed. Aittoniemi, tulevaisuuden sukupolville siitä syystä, että jokainen tällainen laji on yleensä miljoonien vuosien aikana kehittynyt, äärettömän mutkikas ja hienorakenteinen kokonaisuus, josta ihmisellä on erittäin paljon opittavaa.

Ed. Aittoniemi, kun vetositte äsken minun tieteelliseen asiantuntemukseeni, minä vetoan tähän samaan asiantuntemukseen ja haluan kertoa teille, että useimmat insinööritaidon saavu-

tukset viimeisten vuosikymmenten aikana ovat jostakin luonnon yksittäisestä eliöstä tai tapahtumasta peräisin. Insinöörit ovat nimenomaan löytäneet keksintöihinsä virikkeitä juuri näistä hyttysistä ja ed. Aittoniemen niin kauniisti mainitsemista sontiaisista. (Ed. Rinne: Höyrykone esimerkiksi!)

En kuitenkaan ainoastaan halunnut tässä puheenvuorossani, rouva puhemies, puhua ed. Aittoniemestä ja sontiaisista vaan myös arvokkaammista asioista ja nimenomaan ehkä siitä, millä tavoin tämä nyt saatu yva-laki tulee vaikuttamaan meidän ympäristömme suojeluun. Olen samaa mieltä ed. Pulliaisen, ryhmätoverini, kanssa siitä, että tämä laki on hyvin pitkälle vesitetty, se on liian pehmeä, se ei tuo käyttöön ympäristöministerille tai ympäristöviranomaisille riittävästi työkaluja, jotta vahingolliseen kehitykseen voitaisiin puuttua.

En halua nyt mennä lain yksityiskohtiin, vaan haluan evästää ympäristövaliokuntaa sillä, että kun alatte tehdä mietintöä tästä laista, niin pyrkisitte laajentamaan käsittelyä sillä tavoin, että tulevaisuudessa, jatkossa voitaisiin huomattavasti voimakkaammin ja laajemmin suhtautua ympäristömme kehitykseen niillä periaatteilla, joita tässä laissa on pyritty esittämään ja joihin tässä laissa pyritään. Minä en halua tietenkään moittia tätä lakia siitä syystä, että on erittäin hyvä, että tällainen on saatu aikaan. Se on parempi kuin nykytilanne, jossa ei ole lakia ollenkaan. Mutta lakia täytyy heti lähteä kehittämään eteenpäin. On nähtävä, että tämä on vasta alku prosessille. Minä haluaisin nyt puhua siitä jatkosta jonkin verran. Toivoisin, että ympäristövaliokunta ottaisi tämän puheenvuoron huomioon mietintöä laatiessaan.

Valiokunnan pitäisi asiaa käsitellessään sisällyttää mietintöönsä ponsi jatkotoimista, jotka ovat ehdottoman välttämättömiä.

Ensimmäinen jatkotoimi, joka olisi eräänlainen pohja sille, että näitä kysymyksiä voidaan jatkuvasti käsitellä, on se, että ympäristötilastointia tulee jatkaa. Me olemme saaneet Suomeen ymmärtääkseni ensimmäisen kunnollisen ympäristötilaston vuonna 93, ja tätä tilastointia tulee jatkossa kehittää edelleen. Paitsi että se muodostuu eräänlaiseksi tuloslaskelmaksi, sen pitää myös muodostua taseeksi vuosittain, niin että nähdään, mitä ympäristöllemme kokonaisuudessaan on tapahtunut. Näin ollen erilaiset ympäristökysymykset pitää saattaa samalle viivalle rahavirtojen kanssa. Meidän täytyy tarkastella samalla perusteellisuudella, jolla tarkastelemme yhteiskunnassa rahavirtoja tuloslaskelmien ja taseiden muodossa, esimerkiksi maan käyttöä, eliölajien runsautta, maaperän laatua, ilman laatua, luonnonvarojen hyödyntämistä kokonaisuudessaan, ylipäänsä kaikkia niitä asioita, jotka on mainittu lain 2 §:n määritelmäkohdassa. Niistä pitää jatkuvasti pitää kirjaa. Tämä koskee paitsi yksityisiä yrityksiä, jotka nytkin pitävät kirjaa rahamenoistaan, myös kaikkia kuntia, valtion laitoksia ja loppujen lopuksi tietysti ennen muuta valtiota. Meidän pitää saada budjetteihin tästä lähtien selvä ympäristön tilinpito ja ympäristötase samalla tavoin kuin siellä on tase valtion menoista, tuloista ja varallisuudesta.

Kaiken kaikkiaan tämän kehityksen tulee jatkossa johtaa siihen, että ympäristöministeriön tulee saada valtakunnassa niiltä osin, kuin se käsittelee ympäristökysymyksiä, suurin piirtein samanlainen rooli, kuin valtiovarainministeriöllä on. Asuntoasioissa tällaista roolia minä en sille halua antaa, mutta sen sijaan ympäristökysymyksissä sillä pitää olla valtiovarainministeriöön verrattava rooli, niin että se itse asiassa pystyy sanomaan, mihin on varaa ja mihin ei. Nyt palaan siihen, mitä ed. Pulliainen äsken sanoi, että tähän mukaan pitää saada velvoittavuus. Kokonaisuudessaan se tarkoittaa nimenomaan sitä, että ympäristöministeriöllä täytyy olla valta samalla tavoin kuin valtiovarainministeriöllä kertoa, että tietynlaisiin toimenpiteisiin ei kerta kaikkiaan ole varaa siitä syystä, että muuten ympäristöä tuhotaan tulevilta sukupolvilta.

Arvoisa puhemies! Tämä itse asiassa olisi se lopputulos, johon mielestäni ympäristövaliokunnan tulisi mietinnössään pyrkiä. Sen pitäisi esittää ponsi, joka tähtäisi tulevaan kehitykseen niin, että tulevaisuudessa päädyttäisiin tämän tyyppisiin järjestelyihin.

Ed. Donner merkitään läsnä olevaksi.

Ed. H a u t a l a : Arvoisa puhemies! Ympäristövaikutusarviointilain tarkoitus on parantaa ihmisten osallistumismahdollisuuksia, ja sikäli laki on hyvin tärkeä osa demokratiaprojektia. Suomessa on puhuttu paljon ulkopolitiikan ja sisäpolitiikan demokratisoimisesta ja tekemisestä parlamentaarisemmaksi. Mutta se kolmas projekti on sitten se, että meidän pitää luoda kansalaisille suoria vaikutusmahdollisuuksia. Sitä varten varmasti tarvittaisiin ihan oma valtio-

sääntökomitea n:o 3, kuka sitä sitten johtaisikaan. Mielessäni on ollut, että Matti Wuori on esittänyt sen tyyppisiä ajatuksia, että hän olisi sopiva henkilö kansalaisten osallistumismahdollisuuksia ja suoraa demokratiaa Suomessa parantamaan.

On sanottu, että tämä laki saattaa vaikeuttaa päätöksentekoa, hidastaa sitä ja tuottaa lisäkustannuksia. Uskon itse kuitenkin, että kun ihmiset otetaan mukaan pyöreän pöydän ääreen riittävän varhaisessa vaiheessa keskustelemaan ympäristöä muuttavista hankkeista, sillä tavalla nopeutetaan päätöksentekoa, tehdään sitä sujuvammaksi, vähennetään ristiriitoja, parannetaan ilmapiiriä ja lopulta jopa säästetään kustannuksia.

Ympäristövaikutusten arviointilain parhaimpia pyrkimyksiä on se, että se haluaa yhtenäistää, koota yhteen, ympäristöä koskevia näkökohtia, joita erilaisiin hankkeisiin liittyy. Sikäli sitä ei korvaa mikään tällä hetkellä olemassa oleva käytäntöä. Tähän mielestäni myös ympäristövaliokunnan tulee kiinnittää huomiota, kokoaako yva-laki tarpeeksi niitä erilaisia seikkoja, joita ympäristöä koskevassa päätöksenteossa on otettava huomioon; mielestäni silloin on nimenomaan ajateltava, onko tämä tarpeeksi kokoava kansalaisen kannalta. Kyllä viranomaiset aina osaavat tehdä yhteistyötä ja hankkia tietoa oudoistakin paikoista, mutta kansalaiselle on tarjottava mahdollisuus esittää mahdollisimman monipuolisesti omat käsityksensä.

Lain perusteluissa mainitaan, että ympäristövaikutuksen määritelmä perustuu laajaan ympäristö-käsitteeseen, johon sisältyvät vaikutukset myös ihmisten terveyteen, viihtyvyyteen ja elinoloihin sekä kulttuuriperintöön, yhdyskuntarakenteeseen ja luonnonvarojen hyödyntämiseen. On tarkasteltava sitä, toteutuuko itse pykälissä tämä laaja ympäristövaikutus-käsite tarpeeksi hyvin. Se tietenkin pitää sisällään myös hyvin paljon erilaisia intressivertailuja. Mielestäni on itsestäänselvää, että lain tultua voimaan joudutaan tarkastelemaan erilaisia vaihtoehtoja, joita hankkeiden toteuttamiseen liittyy, mukaan lukien myös se vaihtoehto, että hankkeet jätetään toteuttamatta. Se on myös perusteluissa mainittu.

Ed. Nikula kävi hyvin yksityiskohtaisesti läpi lakiesityksen puutteita ja sitä vesitystä, johon se on viime vaiheessa joutunut. Hän huomautti siitä, että laista puuttuvat kokonaan kriteerit hankkeista, joihin ympäristövaikutusten arviointia joudutaan soveltamaan. Mieleeni muistuukin se kamala kalabaliikki, joka oli jätelaista. Muistattehan, että täällä pitkään vaadittiin, että jätelaki pitää säätää perustuslain säätämisjärjestyksessä, koska sillä annetaan aivan liian suuria valtuuksia valtioneuvostolle ja ympäristöministeriölle. Olisiko nyt niin, että olisi parasta palauttaa erilaisten hankkeiden kriteerit lakiin, ettei jouduta uudestaan keskusteluun perustuslakivaliokunnan kanssa siitä, pitääkö myös yva-laki säätää perustuslain säätämisjärjestyksessä? Pitäisin itse kyllä paljon viisaampana sitä, että selviäisimme täällä yksinkertaisella enemmistöllä. Tilanne on mielestäni varsin analoginen siihen keskusteluun verrattuna, joskin nyt täysin päinvastainen.

Aion itse valiokunnassa tarkastella sitä, toteutuuko riittävästi jokaisen kansalaisen oikeus osallistua ympäristövaikutusten arviointiin. Niin sanotun asianosaisuuden käsitteen onkin oltava mahdollisimman laaja. Tästähän ei voi suomalaista lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä suinkaan liikaa ylistää. Se on todella lähtenyt siitä, että asianosaisia ovat vain ne, joiden välittömiin olosuhteisiin ylipäätään erilaiset päätökset ja hankkeet vaikuttavat. Räikeimpiä esimerkkejä hiljattain oli se, että korkein hallinto-oikeus ei suostunut edes ottamaan käsittelyyn Vuotos-alueen paliskuntien ja maanomistajien valitusta siitä, että valtioneuvosto oli vaihtanut maata Kemijoki-yhtiön kanssa, mikä vaikutti todellakin näiden paliskuntien ja maanomistajien olosuhteisiin. Mutta päätös tuli ilman perusteluja ja siinä todettiin, että asianomaiset eivät ole asianosaisia. Kyllä suomalaisessa kansalaisyhteiskunnassa on todella jotakin syvästi parannettavaa, jos tilanne on tällainen. Tämän lain yhteydessä pääsemme keskustelemaan siitäkin.

Sitten soveltamis- ja siirtymäsäännöksestä. Ed. Nikula kiinnitti huomiota siihen, että ei suinkaan voida ajatella, että jos jostakin hankkeesta on julkisesti kuulutettu, niin siihen ei enää ympäristövaikutusten arviointilakia tarvitsisi soveltaa.

Itse ehdotan, että kun kaksikin ministeriä täällä eduskunnassa on ilmoittanut, että myös erittäin suuren luokan hankkeeseen, Vuotos-altaaseen, tullaan soveltamaan yva-lain periaatteita, niin on kai näiden lupausten valossa täysin loogista, että yva-lain siirtymäsäännökseen kirjataan, että se koskee nahkoineen ja karvoineen myös Vuotos-hanketta, joka on muuten tällä hetkellä hyvin ajankohtainen. Se on parhaillaan vesioikeuden katselmuskäsittelyssä ja kuohuttaa kovasti tunteita Koillis-Lapissa.

Yksi parhaimpia mahdollisuuksia, joka nyt tulee tämän lain kautta, on se, että päästään vaikuttamaan myös muiden valtioiden alueilla oleviin hankkeisiin, jotka vaikuttavat meidän ympäristöömme, ja tietysti päinvastoin. Muiden maiden kansalaiset, järjestöt ja viranomaiset saavat mahdollisuuden ottaa kantaa sellaisiin Suomessa toteutettaviin ympäristöä muuttaviin hankkeisiin, joiden vaikutukset ulottuvat heidän maidensa alueelle. Vuonna 1991 solmittiin Euroopan talouskomission yleissopimus tästä ns. kansainvälisestä yvasta. Mutta hämmästykseksi olen saanut oppia viime aikoina, että sitä ei ole todellakaan Suomessa voitu ottaa käytäntöön, koska yva-lakia on pitkitetty ja vetkutettu ja viivytetty, ja nyt on sitten aika mielestäni kiireesti ryhtyä saattamaan sitä sopimusta voimaan.

Sillä olisi sekin vaikutus, että suomalaiset pääsisivät ottamaan kantaa esimerkiksi Juutinrauman siltahankkeeseen, joka on tällä hetkellä yksi suurimpia Itämeren virtauksiin vaikuttavia uhkia. Ehkä olette huomanneet, että myös Saksan hallitus on jättänyt siitä nootin. Uskon, että tästä voisimme saada hyvin mielenkiintoisen ennakkotapauksen siitä, miten kansainvälisen yva toimii, kun suomalaiset, ruotsalaiset, virolaiset, venäläiset, tanskalaiset ja saksalaiset — ehkä unohdin joitakuita, vaikka Kaliningradin alueen — asukkaat ja viranomaiset pääsisivät yhdessä keskustelemaan siitä, pitääkö Itämerelle rakentaa tällainen tulppa, joka estää tuoreen veden virtauksen.

On aivan totta, että tämä laki ei sinänsä takaa kestävää kehitystä, mutta se antaa kyllä kansalaisille mainioita välineitä. On aivan nyt kiinni siitä, miten paljon eduskunta uskaltaa antaa kansalaisille näitä mahdollisuuksia tämän lain kautta, että kansalaiset myös sitä oppivat käyttämään.

Ympäristöministeri P i e t i k ä i n e n : Arvoisa puhemies! Eduskunta saa nyt todella vihdoin ja viimein käsiteltäväkseen hyvin pitkään ja monivaiheisesti valmistellun hallituksen esityksen laiksi ympäristövaikutusten arviointimenettelystä. Hallituksen esitys sisältää ympäristövaikutusten arvioinnin säädöspaketin, jonka tavoitteena on edistää ympäristövaikutusten huomioon ottamista kaikessa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Itse pidän tätä esitystä tämän vaalikauden tärkeimpänä ympäristölainsäädäntöhankkeena.

On tärkeää nähdä, että laki ympäristövaikutusten arvioinnista takaa paremman tiedon erityyppisten hankkeiden ja suunnitelmien vaikutuksista ympäristöön. Se ei sinällään anna oikeita vastauksia, miten toiminnan harjoittajan tai päättäjän pitäisi erityyppisissä tilanteissa menetellä. Vastuu valinnoista, arvio siitä, mikä on ympäristön kannalta suotavaa ja mikä ei, jää aina viime kädessä ratkaisun tekijälle.

Lakiesitys lisää kansalaisten tiedonsaanti- ja vaikutusmahdollisuuksia. Pidän sitä lakiesityksen toisena keskeisenä seikkana, vähintäänkin yhtä tärkeänä kuin itse ympäristötiedon lisäämisen määrää. Kuten sanottu, se tieto, asiantuntijaselvitykset, ei sinällään voi antaa valmista reseptiä, miten eri hankkeiden osalta tulisi menetellä, minkälainen sietokynnys esimerkiksi kulttuuriympäristön, veden laadun pilaamisen tai asumisviihtyisyyden huonontumisen osalta pitää ottaa vastaan. Keskeinen periaate on ja tulee olla, että kansalaiset, asianosaiset, saavat riittävän varhaisessa vaiheessa, silloin kun hanketta ryhdytään suunnittelemaan, tiedon siitä, että hanke on lähdössä liikkeelle, voivat vaikuttaa siihen, minkä tyyppisiä kysymyksiä tullaan arvioimaan ympäristövaikutuksia selvitettäessä, ja voivat lausua kantansa ennen lopullista päätöksentekoa siitä, minkä tyyppiset ympäristöhaitat tai -vaikutukset ovat hyväksyttävissä tai eivät ole.

Lakiehdotuksen tarkoituksena on selkeyttää pelisääntöjä haitallisten ympäristövaikutusten ehkäisemiseksi ja näiden eri näkökulmien yhteensovittamiseksi. Lakiesitys on siis myös toimijan, toiminnan harjoittajan, intressissä. Silloin jos suurimittaisilla hankkeilla on kielteisiä vaikutuksia ympäristöön, on toiminnan harjoittajan omassa intressissä pyrkiä selvittämään nämä vaikutukset mahdollisimman tarkkaan, pyrkiä etsimään sellainen vaihtoehto, jossa nämä vaikutukset olisivat mahdollisimman pieniä, ja etsimään sellainen ratkaisu, joka tyydyttää myös kaikkia asianosaisia ja kansalaisia. Olen täysin vakuuttunut, että tämä hyvän tiedotuksen ja arvioinnin periaate on toiminnan harjoittajan kannalta omiaan nopeuttamaan hankkeiden käsittelyä verrattuna siihen vaihtoehtoon, jossa haitat tulevat vasta lupakäsittelyn vaiheessa esille ja jossa myös kansalaisten kritiikki tai halut muuttaa asioita tai vaikuttaa hankkeeseen tulevat esille vasta siinä vaiheessa, kun peruskiven muuraamista on suunniteltu.

Esitys sisältää ehdotukset nk. yva-laiksi ja siihen liittyviksi muutoksiksi 12:een ympäristön käyttöä ja suojelua koskevaan eri lakiin.

Tämä laki vastaa tärkeimmissä kilpailijamaissamme olevia velvoitteita ja käytäntöä. EU:n

ympäristövaikutusten arviointidirektiivin mukaisesti Euroopan unionin jäsenmaissa on noudatettu ympäristövaikutusten arviointia jo vuodesta 88 alkaen. Myös Pohjoismaissa Suomea lukuun ottamatta sovelletaan yva-menettelyä haitallisten ympäristövaikutusten ehkäisemiseksi. On siis korkea aika, että siirrymme myös samaan käytäntöön.

Suomi on lisäksi toiminut valmistelussa aloitteellisesti ja aktiivisesti ja allekirjoittanut vuonna 91 yhdessä Euroopan maiden, Yhdysvaltojen ja Kanadan kanssa Yhdistyneiden kansakuntien Euroopan talouskomission yleissopimuksen valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista. Tämän yleissopimuksen arvioidaan tulevan voimaan tämän vuoden kuluessa, ja kuten on jo aikaisemmin todettu, tämä yleissopimus mm. antaa juridiset sitovat pelisäännöt siihen, miten valtioiden rajat ylittäviä ympäristövaikutuksia käsitellään, ja tämä koskee mm. Juutinrauman siltahanketta.

EU:n yva-direktiiviä meillä Suomessa sinänsä on jo noudatettava nyt tämän vuoden alusta voimaan tulleen Euroopan talousaluetta koskevan Eta-sopimuksen perusteella. Lähtökohtana on, että tiettyjen merkittävästi ympäristöön vaikuttavien hankkeiden vaikutukset selvitetään yhtenäisesti ja niistä kuullaan kansalaisia ja viranomaisia ennen kuin hankkeesta tehdään viranomaispäätöksiä.

EU:n yva-direktiivi ja YK:n yva-yleissopimus sisältävät vähimmäisvaatimukset soveltamisalasta, selvitysten riittävyydestä, kansalaisten kuulemisen laajuudesta ja myös arvioinnin ajankohdasta. Ne jättävät soveltajamaan harkintaan, kuinka yva-velvoitteet sisällytetään voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Suomessa merkittävästi ympäristöön vaikuttavista hankkeista säädetään useissa laeissa. Säännökset ympäristöselvityksistä ja kansalaisten osallistumisesta vaihtelevat paljon. Eräiden hankkeiden osalta säännökset puuttuvat. Toisille valtioille tiedottamisesta ja niiden kuulemisesta silloin, kun hankkeen vaikutukset ilmenevät niiden alueella, ei ole tarvittavia säädöksiä. Tämä omalta osaltaan on myös vaikeuttanut ympäristövaikutusten arviointilainsäädännön valmistelemista. Omalta osaltaan valmistelussa on myös hyvin tullut esille tarve uudistaa ja yhtenäistää koko ympäristölainsäädäntöä.

Suomeen soveltuvia ratkaisuja selvitettiin ensin virkamiestyöryhmässä. Tämä ns. yva 92 -työryhmä jätti yksimielisen mietintönsä kesällä 1992. Työryhmän ehdotus sai myös useiden lausunnonantajien tuen, ja sen jälkeen esitystä valmisteltiin vielä ministerityöryhmässä ja valtioneuvostossa syksystä 1992 lähtien. Tällöin tarkennettiin erityisesti säännöksiä arvioinnin kytkemisestä eri lakien mukaisiin menettelyihin.

Hallituksen esityksen mukainen yva-menettely noudattelee työryhmän alkuperäistä esitystä sekä Euroopan unionin jäsenmaiden ja muiden Pohjoismaiden ratkaisuja. Se täyttää myös suomalaiset, ympäristölainsäädännön hajanaisuudesta johtuvat erityistarpeet.

Se, kuinka hyvin tämä lainsäädäntö tulee toimimaan ympäristövaikutusten selvittämisessä ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuden välineenä, riippuu ensisijaisesti siitä, miten sitä tulkitaan ja sovelletaan. Pelkkä lainsäädäntö, joka tässä antaa puitteet, välineet, ympäristövaikutusten selvittämiseen ja kansalaisten kuulemiseen, ei sellaisenaan kykene takaamaan riittävää ja riittävän tiukkaa ympäristötulkintaa, vaan se tulkinta ja käytäntö tulee toiminnan harjoittajien, viranomaisten ja kansalaisten, yhteistoiminnasta, siitä miten yva-henkeä ja -periaatetta halutaan soveltaa.

Yva-lainsäädännöllä sovitetaan yhteen eri lakien selvitysvaatimukset ja valmistellaan arviointiselostus eri lupahakemuksia varten. Tämä ympäristövaikutusten arviointi on siten osa hankkeen teknistä, taloudellista ja muuta suunnittelua. Eri osapuolille tiedotettaisiin ja niitä kuultaisiin tarvittaessa jo ennen lupahakemuksen vireilletuloa. Yvan keskeinen periaate on se, että tieto on riittävän varhaisessa vaiheessa ja että ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä aikaansaatu tieto ja kansalaisnäkemys on käytettävissä lupaharkinnassa, jolloin riittävän tiedon olemassaolo omalta osaltaan nopeuttaa itse lupakäsittelyä.

Arviointiselostuksessa kansalaisille esitetään yhtenäistä tietoa hankkeen vaikutuksista heidän asuin- ja elinympäristöönsä. Lupaviranomaiset tekevät lupapäätöksen yhtenäisten selvitysten perusteella, joissa ympäristöä tarkastellaan kokonaisuutena. Ympäristössä ei ole kyse pelkästään luonnon tilasta tai ympäristöstä veden ja ilman laadun tai elinympäristön terveellisyyden osalta vaan elin- ja asuinympäristöstä laajana kokonaisuutena. Näin myös haitallisten vaikutusten ehkäisemistä suunnitellaan ja toteutetaan yhtenäisesti. On niin menettelyn kuin kansalaisten oikeusturvan kannalta keskeistä, että pelisäännöstöt ovat samat, olipa kyse tiestä, tehtaasta tai muusta hankkeesta.

Arviointimenettelyä sovellettaisiin hankkeisiin, joilla on merkittäviä ympäristövaikutuksia.

Tällaisia tulee Suomessa vireille vuosittain muutamia kymmeniä, ja hankkeista, joihin lakia sovelletaan, säädetään tarkemmin asetukselle. Arviointimenettelyä voitaisiin soveltaa yksittäistapauksessa myös muuhun kuin asetuksella määriteltyyn hankkeeseen, jos hankkeen ympäristövaikutukset todennäköisesti muodostuvat merkittäviksi. Ympäristöministeriö tekisi tästä päätöksen lääninhallituksen aloitteesta.

Itse hankeluettelo perustuu EU:n yva-direktiiviin ja YK:n Ece:n yva-yleissopimuksen hankeluetteloon. Tähän on otettu mukaan myös suomalainen sovellutus, kokemukset Suomen ennakkovalvonnasta. Harkinnanvaraisuus on tarpeellinen. Se täydentää tärkeällä tavalla lain soveltamisalaa, koska kaikkia tilanteita ja hankkeiden vaikutuksia ei voida yksityiskohtaisesti ennakolta arvioida tai sen mukaisesti hankkeita säätää laki- tai säädöstasolla. Katson, että kriteerit laissa ovat tarpeellinen tuki käytännön tilanteita varten. Se selkeyttää niin toiminnan harjoittajan kuin kansalaisen kannalta tätä menettelyä.

Selvitysten tarve ja niiden vaatima aika riippuvat hankkeesta ja sen sijainnista. Suuria, merkittävästi ympäristöön vaikuttavia hankkeita suunnitellaan ja selvitetään jo nyt vähintään 2—3 vuotta ennen lupahakemusten vireilletuloa. Selvityksiin käytettävä aika riippuu tällä hetkellä hankkeesta vastaavasta, ja näin tulee olemaan myös yva-menettelyssä. Viranomaisen tehtäville, tiedottamiselle ja lausunnon antamiselle, asetetaan yva-säännöksin määräajat. Nämä tehtävät vievät 3—7 kuukautta riippuen siitä, minkä menettelyn yhteydessä arviointimenettelyn aloittamisesta ja arviointiselostuksesta tiedotetaan ja kuullaan. Yva-menettely ja siitä käytävä keskustelu on selkeästi keskittynyt niihin hankkeisiin ja hanketyyppeihin, joihin sitä tullaan soveltamaan.

Mielestäni on tärkeää nähdä — ja toivon, että eduskunta myös omassa käsittelyssään syventyy — ympäristövaikutusten arviointimenettelyn toiseen, ehkä vielä tärkeämpään puoleen. Se tarkoittaa velvoitetta viranomaisille ohjelmien ja sellaisten suunnitelmien ympäristövaikutusten arviointiin, joilla saattaa olla merkittävä kielteinen vaikutus ympäristön tilaan. Tämä on tärkeää siksi, että tiedämme varsin hyvin, että suurimmat ympäristövaikutukset itse asiassa tulevat siinä vaiheessa, kun suunnitellaan elinkeino-, liikenne- tai energiapolitiikkaa. Mahdollisuus ympäristövaikutusten pienentämiseen, hyvään lopputulokseen, on huomattavasti rajallisempi ja pienempi siinä vaiheessa, kun siihen puututaan itse hankkeessa: jo suunnitellun tai päätetyn voimalaitoksen arvioinnissa tai jo suunnitellun ja päätetyn moottoritien linjauksen osalta. Tärkeimmät ympäristövaikutukset syntyvät siitä, suositaanko esimerkiksi joukko- vai henkilöautoliikennettä.

Jos suunnittelukäytäntö, olipa sitten kyse toimintaohjelmista tai hankkeista, on jo tänä päivänä hyvä, ei yva-velvoite laajenna selvitysvaihetta paljoakaan. Mahdolliset puutteet taas on hyvä tarkistaa mahdollisimman ajoissa, jotta lupamenettelyt etenevät mutkattomasti ja lisäselvityksiltä myöhäisessä vaiheessa vältytään. Monet rahoittajat niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin edellyttävät jo tällä hetkellä ympäristövaikutusten arviointia ennen rahoituspäätöksiä. Yva-menettely palvelee myös ympäristöjohtamista yrityksissä.

Ed. Nikula kritisoi ohjausvallan jakoa. Käytännössä pidän tärkeänä, että eri hallinnonalat ja toimijat ottavat itse vastuun ympäristövaikutusten arviointiperiaatteesta ja soveltamisesta. Käytännössä näitä ohjeita valmistellaan yhteistyössä ympäristöviranomaisten ja kyseisen hallinnonalan kesken. Näin on jo tehty nykyisin esimerkiksi yhdessä liikenneministeriön kanssa koskien tiesuunnittelun yva-ohjetta tai kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa valmisteilla olevan energiahankkeiden yva-ohjeen osalta.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyllä voidaan parhaimmillaan luoda vuorovaikutus toiminnan harjoittajien, muiden kansalaisten ja päätöksentekijöiden välille. Ympäristövaikutusten arviointi on ennen kaikkea toimintatapa- ja menettelykulttuuri. Yhä vaikeampien ympäristöongelmien järjestäytynyt käsittely edellyttää, että kansalaisten ja toiminnan harjoittajien luottamus lainsäädäntöön ja hallintoon säilyy. Lainsäädännön ja hallinnon on luotava eri tahoille tasapuoliset mahdollisuudet valvoa oikeutta ympäristöönsä.

Arvoisa puhemies! Toivon eduskunnalta perusteellista mutta ripeää käsittelyä tälle lakiesitykselle. Vaikka valmistelu tähän mennessä on ollut pitkä ja monivaiheinen, katson, että tarkennukset ovat suurelta osin kehittäneet työryhmän ehdotusta ja lakiesitys antaa hyvän puitteen ympäristövaikutusarvioinnin menettelytavan käyttöönottamiselle Suomessa ja näin myös paremmalle toimintapolitiikalle ja paremmalle ympäristölle tulevaisuudessa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pietikäinen ansait-

see kyllä täyden kiitoksen vilpittömästä pyrkimisestä hyvään tulokseen. Tämän tunnustuksen annan mielihyvin. Mutta kiinnitän hänen äskeisessä esittelypuheenvuorossaan huomiota vain erääseen osaan, jossa olen todella samaa mieltä siitä, missä liikutaan. Se on se, että ministeri aivan oikein kiinnitti huomiota siihen, että tällä lakipaketilla, toimintakulttuurilla, kuten hän kuvasi, on koulutuksellinen funktio. En todellakaan väheksy tätä funktiota. Mutta ongelma on siinä, että kun sitten pyrittäisiin konkreettiseen, kestävän kehityksen mukaiseen kehitykseen tai tulevaisuuteen, niin valitettavasti, kuten puheenvuorossani totesin, tässä katsannossa eduskunnalla on suuri työmaa edessään, jotta tämän laatuinen tulos voidaan aikaansaada.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä kuin ministeri Pietikäinen, että laki, joka nyt on käsittelyssä, antaa meille puitteet ja normit. Soveltaminen ja tulkinta ovat aikanaan se, mikä pitkälti ratkaisee, kuinka suuri merkitys tällä tulee olemaan.

Mutta olisin kiinnittänyt huomiota erääseen kohtaan, johon ministeri puheenvuorossaan ei viitannut ja joka minua hieman huolestuttaa. Esityksessä todetaan, että hanketyypeistä, joihin sovellettaisiin aina arviointimenettelyä, säädetään asetuksella, ja asetuksen 6 §:ssä kyllä luetellaan suuri joukko kohteita, mm. ydinlaitokset. Kuitenkin lain perustelutekstin sivulla 10 todetaan mielestäni hieman ristiriitaisesti, että kauppa- ja teollisuusministeriö kuitenkin päättäisi, sovelletaanko arviointimenettelyä ydinenergialaissa tarkoitettuihin ydinlaitoksiin tai niiden olennaiseen muuttamiseen. Minusta tässä on ristiriita, kun sanotaan, että asetuksessa säädetään niistä hankkeista, joista aina on tehtävä ympäristövaikutusten arviointi. Asetusluonnoksessa on ainakin mainittu ydinlaitokset, mutta kuitenkin lain perustelutekstissä todetaan, että kauppa- ja teollisuusministeriö voi aina harkita. Minusta on erittäin valitettavaa, jos todellakin voidaan ajatella sellaista tilannetta edes mahdolliseksi, että esimerkiksi mahdollisen ydinlaitoksen osalta olennaisia muutoksia voitaisiin tehdä ilman ympäristövaikutusten arviointia.

Oikeusministeri P o k k a : Arvoisa rouva puhemies! Ehkä vielä muutama sana, kun täällä on käytetty näin monta puheenvuoroa, oikeusturvasta lakiesityksen saatteeksi ympäristövaliokunnalle.

Yhdyn täysin ministeri Pietikäisen puheenvuoron loppuosassa esitettyyn arvioon lain käytännön vaikutuksista: Varmasti vasta käytännössä pääsemme näkemään, miten laki toimii eli miten kansalaiset jaksavat ja voivat reagoida näihin hankkeisiin, miten viranomaiset toimivat, miten toiminnan harjoittajat eli ne, jotka haluavat hakea lupia, tulevat toimimaan.

Mutta ehkä sen verran täsmentäisin tämän lain sisältöä, että tämähän perustuu ensinnäkin Eta-sopimukseen, joka edellyttää, että meilläkin saatetaan voimaan ympäristövaikutusten arviointimenettely. Valmistelussa hallituksen piirissä on pyritty etsimään sellaista mallia, joka sopii suomalaiseen lupajärjestelmään. Lupajärjestelmästä on pakko sanoa, että meillähän on hyvin sektoroitunut ympäristölupien järjestelmä. Useimmiten jos jotain hanketta halutaan toteuttaa, joudutaan hakemaan useita lupia. Osa vaikuttaa ilmaan, osa vesistöön, osa ehkä maaperään, ja toiminnan harjoittaja joutuu varautumaan siihen, että on eri prosesseja ja eri instansseja, joista lupia haetaan. Tämä ympäristövaikutusten arviointimenettely on oikeastaan ensimmäinen askel siihen suuntaan, että pyrittäisiin saamaan jokin menettely, missä katsotaan hanketta kokonaisuudessaan, ja se tulee nyt alkuvaiheeseen.

Kuitenkin täytyy pitää mielessä, että ympäristövaikutusten arviointi on nimenomaan sitä, mitä nimike sanoo, eli se on vain arviointia. Tällä menettelyllä ei ratkaista, mitä hankkeelle tapahtuu, haetaanko ylipäänsä lupia ja myönnetäänkö lupia ja jos myönnetään, millä ehdoilla. Tämä antaa vain mahdollisuuden saada tietoa hankkeista ja nimenomaan niiden ympäristövaikutuksista.

Ehkä jatkoa varten kannattaa tässä mainita, että tarkoituksena on sekä oikeusministeriön että ymmärtääkseni myös ympäristöministeriön toimesta käynnistää jatkossa selvittely, miten voitaisiin meidän kohtuullisen monimutkaista ja raskasta lupamenettelyämme yksinkertaistaa. Siihen en usko Suomessa ihan hetkessä päästävän, että olisi yksi lupa, minkä pohjalta kaikki asiat voidaan toteuttaa, mutta varmasti tätä puolta on syytä katsoa.

Ympäristövaikutusten arviointilakihan lähtee siitä, että se koskee nimenomaan suuria hankkeita, ja nämä hankkeet on määritelty asetuksessa. Jos katsoo eurooppalaisia vertailumaita, missä yva on jo toteutettu tähänkin asti, siellä käytännössä on ihan muutama vuodessa hankkeita, joihin yvaa sovelletaan. Sen vuoksi se kohta, mikä

varsinaisessa lakiesityksessä on, eli ympäristöministeriölle annettu mahdollisuus puuttua myös muihin kuin asetuksessa mainittuihin hankkeisiin, jotka laajuudeltaan ja laadultaan ovat yhtä merkittäviä ympäristön kannalta kuin asetuksissa nimenomaan mainitut hankkeet, on tarkoitettu varaukseksi, niin että jos on vielä jotakin muuta, mitä emme ole osanneet jo asetuksessa ottaa huomioon, siihenkin täytyy antaa mahdollisuus puuttua yva-menettelyllä.

Tämän lain osalta täytyy pitää mielessä myös sama asia, mihin ministeri Pietikäinen jo viittasi: Meidän lupajärjestelmissämme on osin kehittyneitä ympäristövaikutusten arviointijärjestelyjä ja osin ne puuttuvat kokonaan. Ehkä jokin kaivoslaki on sikäli tyypillinen, että siinä ei ole edes lupaa siinä muodossa kuin jossain muussa laissa, ja ehkä vesilaki vuoden 1987 jälkeen tehtyjen lainmuutosten on sellainen, missä jo on mukana hyvinkin laaja-alainen säännös, joka antaa mahdollisuuden kaikille vesihankkeen vaikutusalueen asukkaille ottaa kantaa hankkeeseen, kannattaako sitä toteuttaa vai ei, ja ilmaista muuten vain, mitä mieltä tällaisesta suunnitelmasta ollaan. Mutta sekin koskee vain vaikutuksia veteen, ja vesioikeudelliseen puoleenkin tämä yva-menettely tuo kokonaisarvion siitä, mitä vaikutuksia hankkeella on vähän laajemminkin ympäristön tilaan.

Kaiken kaikkiaan tämä käsittely, jossa itsekin olen ollut valtioneuvoston jäsenenä mukana, on jonkin verran täsmentänyt etsimäämme suomalaista mallia. On pyritty yva-menettelyä kytkemään kiinteämmin mukaan edessä oleviin lupaprosesseihin ja myös siinä mielessä keventämään järjestelyä. Pitkittääkö vai keventääkö uusi yva-menettely ympäristölupien käsittelyä, siihen on vaikea etukäteen ottaa kantaa oikeastaan kumpaankaan osaan, keventääkö vai nopeuttaako. Jos olisi hyvää tahtoa, sanoisin, että keventää, mutta epäilen kyllä, että tämä jossain määrin tulee pidentämään lupakäsittelyä, koska yvassakin täytyy olla tietyt muodollisuudet, milloin ihmisiä kuullaan, milloin tehdään arviointiohjelma, milloin pitää valmistautua arviointiselostukseen, ja tähän täytyy varautua. Käytännössä tämä varautuminen oman ministeriöni puolelta on aloitettu sillä tavalla, että pyritään kokonaisvaltaisesti katsomaan lupamenettelyä siltä osin kuin se meille kuuluu, miten sitä voitaisiin järkiperäistää ja saada joustavammaksi.

Ed. H a u t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin kysyä ministeri Pietikäiseltä, onko hän valmis saattamaan vireille kansainvälisiä yva-menettelyjä, joihin tarjoutuu tämän lain kautta mahdollisuus, ja onko vielä jotakin tehtävä, ennen kuin Euroopan talouskomission yva-yleissopimus on saatettu voimaan. Erityisesti haluaisin tietää, pitääkö ministeri Pietikäinen mahdollisena, että esimerkiksi Juutinrauman siltahanke nyt, kun Saksakin on osoittanut siihen niin voimakasta kiinnostusta, olisi yksi kohde ja mahdollisesti Vuotoksen allas toinen, joka, niin kuin kaikki tiedämme, tulee lisäämään Itämeren ja Perämeren fosforikuormitusta ja sitä kautta vaikeuttaa useidenkin ympäristönsuojelusopimusten noudattamista.

Toteaisin, että ed. O. Ojala kiinnitti huomiota oleelliseen asiaan, josta voisi sanoa myös sen, että ei ole oikein terve tilanne, että sama ministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, edistää ja valvoo ydinvoiman käyttöä. Muissa maissa ei tällaista tilannetta aina välttämättä ole. Esimerkiksi Saksassa ymmärtääkseni ydinvoiman valvonta on ympäristöministeriön tehtäväalue, ja mielestäni myös Suomessa vähitellen pitäisi mennä tähän samaan.

Ed. M ä k i p ä ä : Rouva puhemies! Vaikka olenkin omiin ajatuksiini saanut vastauksia molemmilta ministereiltä, haluan myös todeta, vaikka en tätä lakiesitystä ole kovin tarkkaan tutkinut, että lain tarkoitus on hyvä, koska tämä lisää kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia. Mutta heittäisin tähän sen näkökulman, että jos jotkut kansalaiset ovat sitä mieltä, että jotain tienpätkää tai vesienhoitotöitä ei tehdä, mutta viranomainen kaikesta huolimatta määrää, että näin tehdään, niin mikä painoarvo kansalaisten osallistumismahdollisuudella periaatteessa on?

On puhuttu yhteysviranomaisesta, että tämä huolehtii arviointimenettelyjen järjestämisestä ja toimittaa selostukset hankkeesta vastaavalle. Miten käytännössä tämä tapahtuu, kuka yhteysviranomaisen määrää ja minkälainen painoarvo ympäristöasioissa tällä henkilöllä on? Käykö sitten niin, että kun joku hanke pitäisi aloittaa nopeasti, tämä prosessi kestää niin kauan, että hanketta on enää mahdotonta toteuttaa?

Eli tämä kaikin puolin toimii teoriassa hyvin, mutta kyllä tässä on paljon sellaisia asioita, että luulen, että käytännössä tulee hyvin paljon vaikeuksia. Tärkeimpänä pitäisin, että Suomen kansa voisi sanoa ympäristöasioihin ja -hankkeisiin entistä enemmän, koska meitä kaikkia se koskee.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Niin kuin olen todennut, tämä laki on erinomaisen hyvä, välttämätön ja pakollinenkin meidän säätää. Mutta tässä keskustelussa joka tapauksessa on tullut sellaisia ilmiöitä, jotka osoittavat, että jos tämä laki viedään kohtuuttomuuksiin, niin se estää elävän elämän toteutumisen. Elävän elämän ja ympäristökysymysten täytyy kulkea käsi kädessä. Tietysti ympäristökysymykset kuuluvat elävään elämään ilman muuta. Jos tätä lakia sovelletaan sen tyyppisesti kuin täällä vihreät ovat jo unelmia esittäneet, Suomessa yhteiskunnan kehitys ja toteuttaminen pysähtyvät vallan hyttysten hyväksi, niin kuin aikaisemmin mainitsin.

Lopuksi soveltamissäännöksestä, jota edustajat Hautala ja Nikula arvostelivat julkisen kuulutuksen osalta, että se katkaisee tämän lain tarkoittaman välttämättömyyden. On itsestäänselvää, että kun julkinen kuulutus on annettu, nämä kysymyksethän käsitellään yleensä. Tässä asiassa se tarpeetonta kaksinkertaisuutta. Toisaalta ennen kuulutusta on ryhdytty monta kertaa laajoissa hankkeissa jo hyvin monimutkaisiin ja kalliisiin toimenpiteisiin. Jos tätä lakia sovellettaisiin tämän tyyppisenä vielä kuulutuksen antamisenkin jälkeen, kun tämä 27 § on tietynlainen ylimenosäännös, niin se vaikeuttaisi monta kertaa merkittäviä suunnitelmia, toisi moninkertaisen prosessin tähän asiaan. Mielestäni tämä poissulkeva kysymys julkisen kuulutuksen kautta on aivan oikein eli se tulee lopullisessa laissa pitää sillä tavalla kuin se on hallituksen esityksessä.

Ed. Hautala: Arvoisa puhemies! Lakiesitykseen kirjattua siirtymäsäännöstä voidaan tietysti pitää monien yhtiöiden ja ikään kuin toiminnan käynnistäjien kannalta toivottavana ja tarkoituksenmukaisena, mutta kansalaisten kannalta se ei sitä ole siinä mielessä, että kuulutuksellahan juuri käynnistetään prosessi, niin kuin ministeri Pietikäinenkin aikaisemmin sanoi, jolla kerätään hyvin oleellista tietoa, joka on sitten aineistona, kun lupaharkinta lopullisesti tapahtuu. Ympäristövaikutusten arviointiselostus on nimenomaan yksi asiakirja, joka liitetään lupahakemukseen ja joka on otettavissa huomioon silloin, kun päätös tehdään.

Siitä olen samaa mieltä arvostelijoiden kanssa, että ympäristövaikutusten arviointiselostuksen velvoittavuuteen tulee kiinnittää enemmän huomiota. Pitää keskustella siitä, onko jotakin tehtävissä, että saataisiin takeet siitä, että se todella vaikuttaa jotakin.

Ed. Laakso: Rouva puhemies! Itse pidän tietenkin tätä lakiesitystä merkittävänä ja toivon, että se hyväksytään. Mutta suhtaudun kuitenkin aika pessimistisesti lain mahdollisiin vaikutuksiin. Täytyy muistaa se, että oikeastaan ollaan kaksinkertaisen lukon takana lain soveltamisessa. Sitähän sovelletaan vain hankkeisiin, joilla saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Luulen, että ed. Aittoniemen pelot lain ylimittaisesta soveltamisesta ovat varsin turhat. Kuten oikeusministeri Pokkakin totesi, eräissä muissa maissa kuitenkin tämän kaltaista lainsäädäntöä on sovellettu varsin harvoissa tapauksissa.

Oma mielenkiintonsa on tietenkin sillä, että aina, kun me olemme säätämässä lakeja, joilla on tietty ympäristöpoliittinen tai luontoon kohdistuva vaikutus, niin ed. Aittoniemi muistaa käyttää puheenvuoron, jossa hän pelkää tällaisen lainsäädännön kohtuuttomuuksia.

Ympäristöministeri Pietikäinen: Arvoisa puhemies! Täällä kiinnitettiin huomiota perusteluissa olevaan tekstiin siitä, että kauppa- ja teollisuusministeriö päättää, sovelletaanko arviointimenettelyä ydinenergialaissa tarkoitettuihin ydinlaitoksiin ja niiden olennaiseen muuttamiseen. Tämä on olemassa siksi, että ydinenergialaki sinällään pitää sisällään varsin tiukat säännökset siitä, mitä seikkoja on arvioitava ja miten kansalaisia on kuultava ja missä järjestyksessä päätös tämän tyyppisistä hankkeista on tehtävä eli että se on eduskuntatasoinen päätös. Näin ne pelisäännöt sisältyvät jo sinne.

Mitä tulee kommenttiin, miten hyvin samalle viranomaiselle sopii edistämis- ja valvomistehtävä, niin kysymys on varmasti aiheellinen. Esimerkiksi Euroopan unionin piirissä nämä kysymykset ovat selkeästi eriytetyt ja ydinvoiman valvontakysymykset kuuluvat ympäristöpuolelle, ympäristödirektoraattiin. Näen, että meillä Suomessakin tulee aikanaan siirtyä tähän yleiseurooppalaiseen käytäntöön, jossa ydinvoiman turvallisuusvalvonta kuuluu osaksi ympäristöturvallisuutta ja ympäristövalvontaa.

Täällä on myös kannettu huolta siitä, miten laki kykenee hyvän ympäristön laadun takaamaan ja miten se kykenee ottamaan elävän elämän huomioon. Haluan vielä kertaalleen korostaa sitä, että mikään laki sellaisenaan ei kykene takaamaan täydellisen hyvää tai puhdasta ympäristön laatua tai riittävää kansalaisten

kuulemista. Kyse on hyvin pitkälle lain tulkinnasta ja käytäntöön soveltamisesta. Onhan pykälien mukaan katsottuna meidän vesilakimme esimerkiksi erittäin tiukka. Se kieltää kategorisesti veden pilaamisen, ja kuitenkin sellaistakin ilmiötä historian varrella on Suomessa sattunut.

Kun katsotaan lupamenettelyjen kehittämistä eteenpäin, niin tärkein kysymys siinä tulee olemaan yhtenäisen ympäristölain säätäminen ja vesilakiin kuuluvien pilaantumislupien yhdistäminen ympäristölupaan. Tällä hetkellähän muut ympäristöluvat, jotka liittyvät ilman laatuun tai jätteisiin, ovat jo muilta osin yhtenäisessä ympäristöluvassa.

Kun elävän elämän osalta kannetaan huolta siitä, miten erilaiset intressit otetaan huomioon, on hyvä nähdä, että tämä laki todella antaa ainoastaan puitteet menettelytavalle. Lopullinen lupa toimelle annetaan ympäristöluvan yhteydessä.

Jos hanketta on syytä edistää pikaisesti, kun katsomme asetusluonnosta, minkä kokoisesta hankkeesta tässä on kyse, kuten moottoriteistä, massa-, paperi- tai kartonkitehtaista, sellaisista voimalaitoksista, joiden polttoaineteho on yli 300 megawattia, ja yli 100 000 asukkaalle mitoitetuista yhdyskuntajätevesien käsittelylaitoksista tai niin edelleen, niin menettelyltä täytyy edellyttää riittävää paneutumista ympäristövaikutukseen. Täytyy muistaa, että suurten hankkeiden ympäristövaikutukset ovat tehdyn päätöksen ja investoinnin jälkeen pysyvästi olemassa. Silloin on vähintäänkin kohtuullista, että ne vaikutukset etukäteen arvioidaan. Siksi myös lainsäädäntöön sisältyy selkeä pelisääntö siitä, että tämäntapaisia suuria hankkeita ei maankäytön suunnittelun osalta pidä ratkaista poikkeusluvalla, vaan ne edellyttävät aina kaavatarkastelua.

Yhteysviranomainen tulee olemaan ympäristöviranomainen, nykyisen menettelytavan ja lakiehdotuksen mukaan lääninhallitus, lääninhallituksen ympäristöviranomainen. Jatkossa ympäristöhallinnon uudistuksen myötä yhteysviranomainen tulee ympäristöministeriön alaisen alueellisen ympäristökeskuksen yhteyteen.

Mitä tulee ympäristövaikutusten arvioinnin kansainväliseen soveltamiseen, Ece:n yleissopimus tullee tänä vuonna voimaan, kun riittävä määrä maita on sen omalta osaltaan ratifioinut. Yva-lain säätäminen mahdollistaa tämän sopimuksen ratifioinnin Suomen osalta, ja silloin se on myös toimiva väline kansainvälisiä hankkeita kuten Juutinrauman siltaa tarkasteltaessa. Tämän sopimuksen allekirjoittaneet maat ovat jo nyt sitoutuneet noudattamaan sopimuksen pelisääntöjä, vaikka se vielä ei virallisesti olekaan voimassa. Ruotsi on omalta osaltaan tässä siltahankkeessa näin myös menetellyt ja omalta osaltaan tiedottanut siltahankkeen valmistelusta ja ottanut myös vaikutusalueen maat mukaan selvitystä tekemään ja vaikutuksia arvioimaan. Suomi on omalta osaltaan edellyttänyt, että mahdollinen siltaratkaisu voidaan päättää vasta sitten, kun riittävät ympäristövaikutusten arvioinnit on tehty, ja vain siltä pohjalta, että ns. nollaratkaisu on mahdollinen eli mahdollinen silta ei vaikuttaisi Itämeren tilaan huonontavasti. Tämä asiantuntijoiden tämänhetkisten selvitysten mukaan ei ole mahdollista.

Omalta osaltamme yleissopimuksen pelisäännöstö koskee jo ennen sopimuksen voimassaoloa myös meitä ja omaa toimintaamme Vuotoksen altaan osalta, koska sillä on vaikutuksia Itämeren tilaan.

Mielestäni eduskunnalla on tilaisuus ja velvollisuus lakia säätävänä elimenä täsmentää tarvittavilta osin lakia ja ennen kaikkea selventää sitä tulkintaa, miten lakia pitäisi soveltaa erityyppisissä hankkeissa, toimintaohjelmissa ja myös voimaantulosäännöksen osalta siitä, miten sitä tulisi tulkita keskeneräisiin hankkeisiin. Itsestäänselvää on se, että kovin pitkälle valmisteltuja hankkeita, jotka ovat jo meneillään hyvin pitkälle selvitettyinä lupaprosessissa, ei tämän lain voimaantulon jälkeen ole syytä pistää uuteen selvittelyyn. Sen sijaan meillä on useita sentyyppisiä hankkeita vireillä, joissa ympäristövaikutusten arvioinnin tekeminen ja tämän pelisäännöstön käyttäminen on aivan paikallaan, kuten esimerkiksi nyt käsittelyssä oleva Vuotos-hanke, joka jo muutenkin laajuudeltaan selvästi edellyttää tämäntapaista menettelyä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ympäristövaliokuntaan.

2) Hallituksen esitys n:o 310/1993 vp rekisterihallintolaiksi

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti hallintovaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys n:o 311/1993 vp laeiksi henkilörekisterilain ja yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 18 a §:n muuttamisesta sekä laiksi tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. U k k o l a : Rouva puhemies! On erinomainen asia, että joku kansanedustaja silloin tällöin huomauttaa siitä, ettei lainsäädäntö saa olla ristiriidassa elävän elämän kanssa. Näinhän kävi yva-lain lähetekeskustelussa elikkä siinä todettiin, että laki sinänsä on hyvä, mutta samalla ed. Aittoniemi toivoi, ettei sen soveltamisessa mennä mielettömyyksiin.

Nyt käsiteltävänä oleva asia on juuri esimerkki siitä, mihin joudutaan, kun hyvässä tarkoituksessa laaditaan hyvä laki, jonka soveltamisessa mennään aivan mahdottomuuksiin. Vuonna 1987 tämä talo laati tietosuojan yleislain, ns. henkilörekisterilain, jota valvomaan ja tulkitsemaan asetettiin tai määrättiin tietosuojavaltuutettu ja hänelle avuksi tietosuojalautakunta. Edellisessä elämässä, edellisessä ammatissa, kannatin hyvin lämpimästi tällaisen lainsäädännön säätämistä sen takia, että siihen aikaan tietojen automaattinen käsittely oli johtanut tilanteeseen, jossa oli paljon rekistereitä, viranomaisrekistereitä atk:lla, eikä ollut selviä pelisääntöjä siitä, mitkä rekisterit ovat avoimia, mitkä ovat suljettuja ja mitkä ovat ne pelisäännöt, joilla viranomaiset voivat vaihtaa tietoja.

Sen sijaan en ymmärtänyt, ennen kuin kokemus osoitti, että ei tämä suinkaan ollutkaan tämän lain tarkoituksena, vaan tämän tarkoituksena oli puuttua sananvapauteen ja sen soveltamiseen ja etenkin, kun samaan aikaan tuli pari muutakin lakia eduskunnasta ulos, joilla puututtiin kansalaisten oikeuteen saada tietoja. Olematta erityisemmin vainoharhainen luonne voi kyllä sanoa, että vuonna 87 ja 80-luvun lopulla lainsäädännössä oli tietynlainen tendenssi painaa tietoja kansalaisilta salaisiksi.

Kun henkilörekisterilakia sitten ryhdyttiin soveltamaan, suurin piirtein ensimmäisiä päätöksiä oli sinänsä julkisten verotustietojen ja veroluettelojen julkaisemisen kieltäminen. Se on sinänsä pieni asia, mutta ei tavallisilla kansalaisilla ole aikaa tutkia suurta pinoa verotustietoja verotoimistossa, vaan he ovat olleet kohtuullisen tyytyväisiä ja pystyneet hyvin vaivattomasti tyydyttämään omaa uteliaisuuttaan verokalenterien avulla. Nyt näitä verokalentereita ei sitten julkaista, vaan tietyllä tavalla lehtimiehet, toimittajat ja tiedotusvälineet toimivat näitten kalentereitten tai veroluettelotietojen julkistajina, ja se ei ole tietenkään kansalaisten kannalta sama asia kuin se, että he näkisivät, jos haluaisivat, koko aineiston yhdellä kertaa.

Mutta tämä ei suinkaan ole niitä kaikkein pahimpia kohtia tai tähän asiaan ei tässä rekisterilain muutoksessa puututa, vaan siinä puututaan minun mielestäni hyvin selkeään hallitusmuodon 10 §:n loukkaukseen elikkä siihen, että henkilörekisterilaki, jos sitä tältä osin olisi noudatettu tiukasti, olisi kyllä loukannut sananvapautta elikkä mielipiteitten vapaata julkaisemista. Toisin sanoen, jos valvontaviranomaiset, tietosuojavaltuutettu ja tietosuojalautakunta, olisivat halunneet, he olisivat voineet pistää kieltoon toimituksen tekstiarkistot, kuva-arkistot, toimittajien omat henkilökohtaiset arkistot jnp., elikkä tällä tavalla olisi tietyllä tavalla jo ennakkoon katsottu, minkälaista tietoa voidaan ylipäätään lehdissä sitten julkaista. Onneksi tähän saakka ei tietosuojavaltuutettu toimissaan mennyt. Kuitenkin tämä aiheutti jatkuvia ristiriitoja tietosuojavaltuutetun ja tiedotusvälineiden välillä ja siksi on ihan hyvä asia, että tällä lakimuutoksella ja uudistuksella nyt saadaan tähän järki niin, että toimituksellisen arkistointiin, rekistereihin, tulee omat pelisääntönsä ja nämä pelisäännöt, mikäli toivottavasti olen ymmärtänyt oikein, ovat sinänsä ihan hyviä ja sananvapauden kanssa tältä osin sopusoinnussa.

Sen sijaan ihmettelen kyllä ylipäätään, että tällaisia asioita on lailla säädettävä ja säänneltävä. Minä en ylipäätään hyväksy tämmöistä sääntelyä, joka puuttuu ihmisten, yrittäjien, oikeuteen hoitaa ammattiaan tai tehdä työtään. Kun luin tätä lakiesitystä, mietin sitä, että kun on tapojensa orja, niin meillä kansanedustajillakin on vaikka minkälaisia rekistereitä omissa työhuoneissamme. Teemmekö me nyt rikoksen, rouva puhemies, mitä ihmeen lakia me tässä rikomme, koska ainakin minulla on rekistereitä? Onko tietosuojavaltuutetulla oikeus tulla katsomaan, mitä rekistereitä minulla on huoneessani? Tähän lainsäädäntöön jää tällaisia puutteita sen takia, että tämä lainmuutos koskee vain toimituksellisia rekistereitä: toimittajien henkilökohtaisia arkistoja, toimitusten tekstiarkistoja ja lehtiyritysten toimituksessa olevia muita normaale-

ja tiedostoja, normaaleja rekistereitä. Elikkä tämä osoittaa, kun viedään päätelmät riittävän pitkälle, miten hurja ja miten kurja henkilörekisterilaki tältä osin on ollut.

Hallitus lupaa tässä lakiesityksessä henkilörekisterilain kokonaisuudistuksen, ja se on tietysti ihan tarpeen, koska meidän on omaan lainsäädäntöömme tietenkin jollain konstin ympättävä Euroopan unionin tietosuojadirektiivit, joiden pelkään olevan vielä pahempia kuin meidän omien. En ole ihan varma, mutta minulla on hieman sellainen pelko. Toisin sanoen kyllä tässä suhteessa Suomen ja Pohjoismaiden täytyy olla hyvin tiukkana, koska siinä joudutaan sellaiseen julkisuuslainsäädäntöön, joka on vastoin niitä avoimuuden periaatteita, mitä Suomessa ja Pohjoismaissa harjoitetaan.

Tietosuojalainsäädännössä nämä rekisterit, vaikka näihin on koko ajan keskitytty, eivät ole kaikkein tärkein asia. Paljon tärkeämpi kysymys on, haittaako nykyinen tietosuojalainsäädäntö viranomaisten järkevää yhteistyötä ja toimintaa. Tämä on tullut hyvin polttavaksi. Olen huomannut tämän, kun kansanedustajana olen joutunut kuulemaan niitä valituksia eri puolilta, joiden mukaan nimenomaan tämä lainsäädäntö estää järkevän yhteistyön eri viranomaisten välillä.

On tehtävä ero siinä mielessä, että on olemassa salaisia tietoja, valmisteilla olevia tietoja ja julkisia tietoja. Nyt on kysymys julkisista tiedoista, eri viranomaisten hallussa olevista julkisista tiedoista, joiden vaihtaminen on tehty tällä lainsäädännöllä aivan mahdottomaksi. Eli me olemme kyllä aikamoisen remontin edessä, koska minun mielestä tämä alue tietosuojalaissa on kaikkein oleellisin ja vaatii erittäin nopeasti muutoksia, koska toiselta puolen julkisuutta ja avoimuutta pyritään lisäämään mutta sitten on taas vastapainoksi sellaisia hankkeita, joiden voimassa ollessa tämä julkisuuden lisääminen ei missään tapauksessa onnistu. Jos me haluamme palvella ihmisiä, sillä ihmisistähän tässä yhteiskunnassa on kysymys eikä järjestelmistä eikä rekistereistä, jos me esimerkiksi haluamme palvella ihmisiä yhdeltä luukulta, niin silloin viranomaisten yhteistyön täytyy olla avointa, ja silloin tiettyjen julkisten tietojen eri viranomaisten kesken täytyy olla avoimia eikä suljettuja, niin kuin ne tällä hetkellä ovat.

Sitten, arvoisa puhemies, olisin puuttunut vielä siihen toiseen asiaan, jota tämä lainmuutos koskee, eli ei pelkästään toimituksellisia rekistereitä, vaan tällä lainmuutoksella helpotetaan myös henkilömatrikkeleiden ja sukututkimusrekistereiden ylläpitoa. — Jos tietosuojavaltuutettu yritti puuttua toimituksellisiin arkistoihin, niin onneksi hän ei siinä onnistunut. Ainakaan sellaisesta ei julkisuuteen ole tietoa tullut, eikä tämä laiton tilanne, mikä on ollut tietosuojalain ja sananvapauden välillä, ole käytännössä kuitenkaan onneksi näkynyt kovin usein tiedotusvälineiden työssä. — Sen sijaan matrikkeli- ja sukututkimustyössä tämän lain heikkoudet ovat tulleet esille. Eli kysymys on siitä, että jatkuvasti on saatava lupa joko tietosuojavaltuutetulta, -lautakunnalta tai viime kädessä korkeimmalta hallinto-oikeudelta, minkälaisia rekistereitä ja tietoja voi eri matrikkeleihin hankkia. Tämä on mennyt sikäli aivan mahdottomiin, että jossakin vaiheessa oli sellainen ymmärtämys, että täytyy kysyä haudassa olevalta mummulta, saanko minä kertoa rekisteriini, että sinä olet minun mummuni. Onneksi tämän tyyppisestä tulkinnasta kyllä päästiin aika nopeasti eroon mutta ei kuitenkaan aivan tyystin.

Juuri viime syksynä tuli eteeni matrikkelitietojen täyttäminen Kuka kukin on -kirjaan ja ihmettelin, miksi minun pitää omat henkilötietoni luovuttaakseni pyytää myös aviomieheltä allekirjoitus. Enkö minä ole ihan itsellinen ihminen, joka saan tehdä omilla henkilötiedoillani mitä haluan? Mutta en minä saanut, arvoisa rouva puhemies, tehdä mitä haluan. Minun piti kysyä aviomieheltä lupa, saanko minä kertoa, kuka minun anoppini on. Kyllä, minun piti pyytää aviomieheltä nimikirjoitus, että saan kertoa, kuka minun anoppini on. Minusta se on minun tietoni. (Ed. Laine: Ja anopin!) Silloin kun minä olen mennyt avioliittoon, se on tullut osaksi minun henkilötietojani, eikä siihen tarvitse minun mielestäni kysyä Jukka Ukkolan lupaa, kuka minun anoppini on.

Arvoisa puhemies! Tämmöiseen käytäntöön nyt on tulossa tällä lainsäädännöllä onneksi muutos, mutta se ei kuitenkaan kokonaan poista sitä asiaa, joka liittyy kuolleen henkilön henkilötietoihin. Missä vaiheessa ne loppujen lopuksi tulevat sitten julkisiksi ja missä ei? Sovelletaanko kuolleen henkilötiedoissa, jotka ovat historian kirjoittamisen takia aivan välttämättömiä, sitä periaatetta, että ne ovat avoimia ja julkisia? Eihän historiaa voida kirjoittaa, jos ei tiedetä, kuka on tehnyt historiaa ja minkälaiset ihmiset sitä ovat tehneet. Sehän aivan mahdottomiin menee, jos meidän oma rakas tietosuojalainsäädäntömme ulottuu hamaan Aatamiin saakka, sen salaisuus- ja kieltopykälät. Mutta tähän tämä lainsäädäntö ei tuo ratkaisua, vaan se, arvoisa puhe-

mies, ratkaistaan sitten aikanaan henkilörekisterilain kokonaisuudistuksessa. Toivon tässä suhteessa tulevaisuudelta hyvin järkeviä päätöksiä, koska ei kuollut enää ole päättämässä omista asioistaan. Kyllä ne silloin ovat meidän yhteiskuntamme käsissä.

Ed. L a a k s o : Rouva puhemies! Ed. Ukkola kiinnitti moniin tärkeisiin näkökohtiin huomiota, ja olen hänen kanssaan samaa mieltä siitä, että tämä laki selventää eräitä sellaisia ongelmia, joita muussa tapauksessa olisi aiheutunut mm. toimituksellisen työn osalta.

Olen kuitenkin ihmetellyt sitä, kun ed. Ukkola niin ärhäkkäästi puuttuu näihin sinänsä välttämättömiin kysymyksiin suomalaisessa lainsäädännössä, että hän ei ole — ehkä olen väärässä — kiinnittänyt juuri lainkaan huomiota siihen, että olemme siirtymässä kokonaan uudenlaiseen julkisuuskäytäntöön mahdollisen Euroopan unionin jäsenyyden myötä. Pohjoismaissahan on ollut lähtökohtana se, että kaikki on julkista, mitä ei salaiseksi julisteta. Sen sijaan Euroopan unionin työskentelyssä lähtökohta on juuri päinvastainen eli kaikki on salaista ja julkistenkin asiakirjojen saanti on tavattoman hankalaa.

Ruotsi on kiinnittänyt neuvotteluissa tähän asiaan huomiota. Pohjoismaisen julkisuusperiaatteen sisällyttäminen osaksi neuvottelutulosta on kuulunut ja kuuluu Ruotsin tavoitteisiin. Sen sijaan Suomi ei tähän asiaan ole lainkaan kiinnittänyt huomiota. Nyt aivan neuvottelujen loppuvaiheessa ilmoitetaan, että Suomi ehkäpä yksipuolisella kannanotolla, lausumalla, kiinnittää tähän ongelmaan huomiota.

Kuvaavaa esimerkiksi on se, että Euroopan unionin johto kieltää joidenkin sellaisten tutkimusten julkaisemisen, jotka ovat heidän kannaltaan hankalia. Viime kesältä muistamme mm. tapauksen, jossa tutkittiin rahaliiton vaikutuksia työttömyyteen. Todettiin, että rahaliitto lisää työttömyyttä. Euroopan unionin komissio kielsi tämän tutkimuksen julkistamisen. Eli tämän kaltaiseen julkisuusperiaatteeseen, ed. Ukkola, olemme siirtymässä Euroopan unionin jäsenyyden myötä, mutta en ole huomannut, että te olette tästä asiasta lainkaan huolissanne.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Ed. Laakso ei varmasti ollut silloin paikalla, kun näitä asioita käsiteltiin. Minä olen aivan ehdottomasti käsitellyt julkisuusperiaatetta ainakin parissa puheenvuorossani eduskunnassa. Ehkä olette kuitenkin oikeassa siinä, että en ole tätä puolta EY-integraatiokeskustelussa tuonut riittävän painokkaasti esille.

Asia on kyllä aivan niin kuin ed. Laakso sanoi. Me olemme siirtymässä ihan toisenlaiseen julkisuuskulttuuriin, ja on mitä huonoin asia yhdentymisneuvotteluissa, että Suomen hallitus ei ole tähän riittävän painokkaasti puuttunut. Viime syksynä pitämässäni puheenvuorossa nimenomaan kiinnitin huomiota siihen, että tämä täytyy ottaa esille ja on Suomen hallituksen ja neuvottelijoiden töppäystä, että näin ei ole tapahtunut. Tietyllä tavalla on varmasti myös kansanedustajien töppäystä, ettemme ole tästä asiasta pitäneet riittävää meteliä ja ääntä.

En tässäkään esittelypuheenvuorossa kovin paljon puuttunut tähän, koska kysymys on ihan toisesta lainsäädännöstä siinä, mitkä asiat ovat julkisia, mitkä salaisia ja mitkä valmisteltavana olevia. Pidän yhtenä pahimmista asioista Suomen lainsäädössä sitä, että virkamies joutuu vankilaan, jos hän vuotaa tietoja valmisteltavana olevasta asiasta. Tämä on minusta kyllä vastoin niitä julkisuus- ja sananvapausperiaatteita, joita olemme aikaisemmin noudattaneet ja jotka minulle ovat tärkeitä. Tämä lainsäädäntöhän tuli voimaan muistaakseni silloisen ministerin Louekosken esityksestä vuonna 1987.

Ed. L a a k s o : Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä kiinnittää ed. Ukkolan huomiota siihen, että meillä on parhaillaan käsittelyssä rikoslain uudistus. Rikoslain uudistuksen hyväksymisen jälkeen saattaa käydä niin, että eivät vain virkamiehet vaan myös kansanedustajat joutuvat vankilaan tietojen vuotamisen tuloksena.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

sivistysvaliokuntaan:

4) Hallituksen esitys n:o 312/1993 vp aikuislukiolaiksi

työasiainvaliokuntaan:

5) Hallituksen esitys n:o 313/1993 vp vuonna 1992 pidetyn 79. Kansainvälisen työkonferenssin eräiden päätösten johdosta

ulkoasiainvaliokuntaan, jolle lakivaliokunnan ja sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto:

6) Hallituksen esitys n:o 314/1993 vp kulttuuriomaisuuden suojelemista aseellisen selkkauksen sattuessa koskevan yleissopimuksen hyväksymisestä ja siihen liittyvän pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

---

7) Hallituksen esitys n:o 315/1993 vp laiksi poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Valtion paikallishallintouudistus, ns. kihlakuntauudistus, pitää sisällään neljä ulottuvuutta, toisin sanoen syyttäjätoimen, ulosottotoimen, poliisitoimen sekä yleishallinnon toiminnot, jotka nyt hyväksytyn lain mukaan sijoitetaan 95 kihlakuntaan aikaisemman 242 poliisipiirin sijasta.

Aikanaan valtion paikallishallintouudistus kulki hyvin onnahdellen eduskunnassa. Vuoden 1990 esitys äänestettiin eduskunnassa yli vaalien, koska se oli huonosti valmisteltu. Sittemmin esitys tuli uudelleen vain parilla lauseella lisättynä ja myös keskusta, joka aikaisemmin oli vastustanut lakia, oli valmis sen hyväksymään.

Laki, joka nyt on esittelyssä, koskee poliisin paikallishallintoa ja on yksi tästä kokonaisuudesta, toisin sanoen säätelee kihlakuntauudistukseen siirtymisen poliisin osalta. Poliisin osuus kihlakuntauudistuksessa on ehkä kaikkein ihmisläheisin, jos näin voi sanoa, sillä tavalla, että poliisitoimintojen kehittyminen merkitsee hyvin paljon tavallisen kansalaisen osalta.

Näkisin, että tätä asiaa ei nyt esittelyssä voi ihan päästää tällä tavalla, vaan siihen pitäisi päästä paremmin tutustumaan ja käyttämään siitä myös myöhemmin puheenvuoroja. Näin ollen, rouva puhemies, ehdotan, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon siitä syystä, että tiistaina on mm. lisätalousarvio ja muuta, jotka saattavat viedä aivan yöhön. Jospa perjantaina olisi paremmin aikaa, eikä tällä niin valtavan kiire ole. Siis pöydälle ensi perjantain istuntoon.

P u h e m i e s : Koska asiaa ei ole päätetty yksimielisesti lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Aittoniemi ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Aittoniemen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

ympäristövaliokuntaan:

8) Hallituksen esitys n:o 316/1993 vp laiksi Neuvostoliiton kanssa Saimaan ja Vuoksen juoksutussäännöstä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta annetun lain muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan:

9) Hallituksen esitys n:o 317/1993 vp laiksi eräiden kiinteistöjen luovuttamisesta Vantaan kaupungille

liikennevaliokuntaan:

10) Hallituksen esitys n:o 318/1993 vp laiksi Valtionrautateistä annetun lain muuttamisesta

sivistysvaliokuntaan:

11) Hallituksen esitys n:o 320/1993 vp laiksi Suomen Akatemiasta

valtiovarainvaliokuntaan:

12) Hallituksen esitys n:o 321/1993 vp Viron kanssa keskinäisestä avunannosta tulliasioissa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

maa- ja metsätalousvaliokuntaan:

13) Hallituksen esitys n:o 322/1993 vp kalahygienialaiksi

---

14) Hallituksen esitys n:o 323/1993 vp laiksi Kuopion yliopistosta annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. S a a s t a m o i n e n : Rouva puhemies! Kolme vuotta Kuopiolla on ollut kipeä hammas. Nyt Kuopion yliopiston hammaslääketieteellisen tiedekunnan lakkauttamisasiassa ollaan loppusuoralla. Laki hammaslääketieteellisen tiedekunnan lakkauttamisesta on meillä pöydillä ja käsissämme. Keskustelua on käyty kolme vuotta. Yliopiston hallituksen kanta on koko ajan ollut ja on edelleenkin se, että hammaslääketieteen opetusta Kuopiossa ei tule lakkauttaa. Valtioneuvoston kanta on kuitenkin vastakkainen.

Selvää on, että korkeakoulupolitiikkaa ei saa tehdä pelkästään aluepoliittisin perustein. Se ei saa olla pelkästään aluepoliittista kädenvääntöä. On hyväksyttävä se tosiasia, että hammaslääkäreitä koulutetaan liikaa. Ylituotantoon ei luonnollisestikaan ole varaa korkeakouluillakaan. Kun ajatellaan, että yhden hammaslääkärin kouluttaminen maksaa yhteiskunnalle viisivuotisen koulutusjakson aikana noin 800 000 markkaa, on päivänselvää, että turhaa koulutusta ei saa olla.

Käsitykseni kuitenkin on, että Kuopionkin osalta samoin kuin Turun pitäisi lopettaa vain peruskoulutus. Itä-Suomen alueella on jatkuvasti pulaa erikoishammashoitopalveluista. Itse asiassa toivoisinkin ihan konkreettisesti, että hallituksen esityksen perusteluihin sivulle 4 toiseen kappaleeseen lisättäisiin sana "perus": "Alan peruskoulutuksen ja tutkimuksen keskittäminen kahteen yksikköön mahdollistaisi näiden vahvistamisen - - ." Pelkään nimittäin, että juuri näin ollen, mikäli hallituksen esitys tällaisenaan tulee hyväksytyksi, heitetään lapsi pesuveden mukana.

Kuopion yliopiston osalta kokonaisen tiedekunnan menetys on suuri asia. Eräissä asiantuntijalausunnoissa esitettiinkin, että mm. Helsingin hammaslääketieteen yksikkö tulisi lakkauttaa. Nyt lakkauttaminen koskee Kuopiota ja peruskoulutuksen osalta hallituksen esityksen mukaisesti myös Turkua. Mielestäni ristiriitaista on, että Turku voi säilyttää erikoishammaslääkärikoulutusta, vaikka Turun ja Helsingin alueella ei ole läheskään niin suurta erikoishammaslääkäritarvetta kuin tällä hetkellä on Itä-Suomessa.

Kuopion yliopistolle on kuitenkin luvattu, että yliopisto saa korvauksena 46 virkaa yliopiston tulevan kehityksen kannalta keskeisille aloille: bioteknia, ympäristö- ja yhteiskuntatieteisiin, lääketeollisuuden tuotekehittelyyn — nämä ovat tärkeimmät. Muistelen, että jossain vaiheessa puhuttiin paljon suuremmasta virkamäärästä kuin 46:sta, minulla on mielessäni jopa 60—70 virkaa, mutta voi olla, että muistan väärin. Yliopiston A. I. Virtanen -instituutti saa viroista kolmisenkymmentä. Monitieteisen terveydenhuollon ja yhteiskuntatieteiden vahvistamiseen tulee kahdeksan virkaa ja ympäristölääketieteelliseen tutkimukseen kahdeksan virkaa. Lisäksi perusteluissa todetaan, että bioteknia-hanke toteutetaan kaupungin kanssa yhteistyössä, kuten yhteistyösopimuksessa on määritelty. Tietysti tämä on hyvä sinänsä. Nyt kuitenkin tärkeintä on, että virkojen saamisesta pidetään kiinni, mikäli hammaslääketieteellinen tiedekunta lakkautetaan.

Aikataulutus tuottaa jo heti alkuun ongelmia. Kun nyt hammaslääketieteen alasajoaikataulu viivästyy, on tärkeätä saada ennakkoa, siis eräänlaista förskottia, rouva puhemies. Tämä tarkoittaa sitä, että muussa tapauksessa, siis mikäli emme saa näitä virkoja siinä aikataulussa, mikä alun pitäen on sovittu, muut yliopiston kannalta keskeiset kehityshankkeet viivästyvät.

Joka tapauksessa maamme koko hammaslääketieteelliselle tutkimukselle Kuopion hammaslääketieteellisen tiedekunnan lakkauttaminen on ankara isku. Mikäli hammaslääketieteellinen tiedekunta hallituksen esityksen mukaisesti lakkautetaan, tulee ehdottomasti ratkaista ainakin seuraavat ongelmat:

Ensiksi, alueen väestön erikoishammashoito on turvattava. Tämä on mahdollista Kuopion yliopistollisen sairaalan toimesta sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetusministeriön yhteistyönä. Hallituksen esitykseen onkin saatu tätä asiaa koskeva lisäys.

Toiseksi, erikoishammaslääkärikoulutuksen jatkuminen tulisi tavalla tai toisella turvata Itä-Suomessa. Tämä järjestely on myös mahdollinen yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan puitteissa. Apulaisosastohammaslääkärien virat, ns. koulutusvirat, ja niihin liittyvät järjestelyt on säilytettävä yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan sisällä. Tämä olisi tärkeätä myös siitä syystä, että suun ja hampaiden sairaudet ovat osa ihmisen kokonaisterveydentilaa. Ei ole mitään mieltä erottaa suun ja hampaiden terveydenhuoltoa kei-

notekoisesti, ikään kuin kysymyksessä olisi merkityksettömämpi osa ihmisen terveydentilaa. Klinikkatoiminta tulee siis ehdottomasti Kuopiossakin turvata tavalla tai toisella yliopiston muiden klinikoiden yhteydessä. Tiedän, että se on mahdollista, jos vain hyvää tahtoa ja sovitteluhalua löytyy eikä pitäydytä kiinni vanhoissa linnoitusasemissa. Toivon, että uusi opetusministeri näkee tässä asiassa kokonaisuuden koko alueen ja koko korkeakoululaitoksen ja tieteen tekemisen kannalta. Kuopiossa on olemassa olevat loistavat klinikkatilat, niitä ei mielestäni saa tuhota.

Kolmanneksi, tärkeä asia, johon hallituksen esityksen perusteluissakin kiinnitetään huomiota, nimittäin Kuopion yliopiston hammaslääketieteellisen tiedekunnan mittavat kansainväliset kontaktit. Kansainvälisten projektien jatkuvuus on turvattava erityisesti kehitysyhteistyön ja lähialueiden koulutuksen osalta. Tällä hetkellä Kuopion yliopistossa on meneillään 36 kansainvälistä tutkimushanketta yli 20 maan yliopiston kanssa. Kuopiossa on erinomainen tietämys alan kehitysyhteistyöstä sekä voimassa olevat koulutussopimukset myös lähialueiden hammaslääkäreiden koulutuksesta ja opetuksen modernisoinnista. Näitä asioita on valiokuntakäsittelyn aikana mielestäni tarkemmin pohdittava.

Neljänneksi, alan tutkimustoiminta on turvattava lääketieteellisen tiedekunnan alaisuudessa. Tässä viittaan myös siihen, mitä aikaisemmin mainitsin ihmisen kokonaisterveydenhoidon kannalta oleellisesta tutkimuksesta.

Viidenneksi, on muistettava, että Kuopiossa on merkittävä keskiasteen koulutuksen osaamiskeskus tällä alueella. Kuopiossa koulutetaan hammasteknikkoja ja hammashoitajia sekä hammashuoltajia. Tämä koulutus on turvattava. Kuopion yliopiston hammaslääketieteellisen tiedekunnan dekaani Jukka H. Meurman onkin painottanut, että hammasklinikat olisi integroitava kiinteämmäksi osaksi keskussairaalajärjestelmää, klinikoiksi klinikoiden joukossa, muuten kärsii myös koko lääketiede, sen hoito ja tutkimus. Tämä asia olisi otettava tarkasteluun nyt samassa yhteydessä. Kuopiossa olisi valmiuksia, sairaalassa olisi klinikka, jonka professorit olisivat ylilääkäreitä.

Rouva puhemies! Hallituksen esityksen perusteluihin liittyy muutamia selviä virheellisyyksiä, mm. se, että hoitokäyntejä — tämä mainitaan hallituksen esityksen sivulla 6 — on noin 3 500. Vaikuttaa siltä, että kysymyksessä on, niin kuin ennen vanhaan sanottiin, kymmenyspilkkuvirhe. Hoitokäyntejä on ollut esimerkiksi viime vuonna lähes 30 000, tarkkaan ottaen 28 329 hoitokäyntiä vuonna 1993. Lisäksi on otettava huomioon, että hammasklinikan maksullisen palvelun tuotot ovat vuositasolla noin 6,3 miljoonaa. Kyseenalaista silloin on, kannattaako tuo noin 5 miljoonan säästö, joka lakkauttamisesta koituu.

Rouva puhemies! Kuopion yliopistoa on rakennettu innolla ja rakkaudella yli kaksi vuosikymmentä. Aika on ollut merkittävä koko maakunnalle ja Itä-Suomelle. Jos tärkeä osa lääketieteellispainotteisesta yliopistosta lakkautetaan, ei luonnollisestikaan ole muuta neuvoa kuin sopeutua tilanteeseen ja etsiä uusia osaamis- ja painopistealueita. Tietenkin on niin, että jokaisen yliopiston on uudessa tilanteessa ja uudessa maailmassa aina etsittävä uusia osaamis- ja painopistealueita. On kuitenkin muistettava, että turhia ja tarkoituksettomia leikkauksia ei pidä tehdä. Ei pidä säästää siinä, minkä korvaamisesta muulla tavalla tulee säästöjä suuremmat kustannukset. Tämä tuntuisi johdonmukaiselta. Nyt näyttää kuitenkin siltä, että on käymässä päinvastoin.

Erikoiskoulutus Kuopion yliopistossa hammaslääketieteen osalta on siis tavalla tai toisella turvattava. Olisi lyhytnäköistä jättää käyttämättä olemassa olevia resursseja ja toisaalta huomioimatta tarpeita. Itä-Suomessa, kuten jo aiemmin mainitsin, toisin kuin Turun puolessa on todella puute erikoishammaslääkäreistä.

Hammaslääketieteen tarpeet ovat muuttumassa. Keskeiseksi on noussut mm. suun sairauksien tutkimus, purentaelinten viat. Myös mm. omat hampaansa säilyttäneiden vanhusten määrä kasvaa, ja siltä osin hammaslääkäripalveluiden määrä kasvaa ja niitä tarvitaan. Hammaslääketieteellisen tiedekunnan dekaani Meurman puhuukin suulääkäreistä, joiden työkenttä tulevaisuudessa on merkittävästi laajempi ja monipuolisempi kuin tähän asti hammaslääkärillä.

Kun eduskunta nyt päättää kahden hammaslääketieteen yksikön peruskoulutuksen lakkauttamisesta, on mietittävä kokonaisuutta ja muutoksen vaikutusta. (Ed. Rajamäki: Hallitusenemmistö päättää, ei eduskunta!) — Jos eduskunta nyt päättää, sanotaan näin. — Jos eduskunta päättää kahden hammaslääketieteen yksikön peruskoulutuksen lakkauttamisesta, ja minä todellakin puhun peruskoulutuksen lakkauttamisesta, on mietittävä kokonaisuutta ja muutoksen vaikutusta rakenteisiin. On muistettava, että nyt tehtävien päätösten vaikutus itse asiassa tuntuu vasta viiden vuoden kuluttua.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Nykyinen hallitus teki kovan päätöksen päättäessään Kuopion ja Turun hammaslääketieteen laitoksen toiminnan lopettamisesta, jälkimmäisen perusopetuksen osalta. Hämmästelin hieman ed. Saastamoisen puheenvuoron sitä osaa, jossa hän koetti mennä vielä pidemmälle, lakkauttaa Turusta vielä senkin, mitä jäljellä on. Nimittäin jos, ed. Saastamoinen, katsotte hallituksen esitystä, niin täältä ilmenee ensinnäkin opetusministeriön asettaneen vuonna 91 työryhmän selvittämään, mikä maan neljästä hammaslääketieteen koulutusyksiköstä tulisi lakkauttaa. Tämä työryhmä päätyi esittämään Helsinkiä. Sitten korkeakouluneuvosto päätyi ehdotukseen, että pitää lopettaa Oulun laitos. Mutta eihän hallitus kuunnellut näitä asiantuntijaelimiä, vaan se päätti esittää Kuopion ja Turun yliopiston hammaslääkärikoulutuksen lakkauttamista.

Miksi, ed. Saastamoinen, meidän, jotka kärsimme tässä eniten vääryyttä, pitäisi nyt ryhtyä toinen toisiamme kalvamaan? Eikö pitäisi yrittää pelastaa se, mitä pelastettavissa on, eikä käydä toistemme kimppuun? Minä tässä mielessä en oikein pitänyt teidän käyttämästänne puheenvuorosta, koska siinä käytiin Turun hammaslääketieteen laitoksen vähäistäkin mahdollisuutta vastaan.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saastamoinen puhui kipeästä hampaasta. Haluan todeta, että Kuopion hammasta porataan nyt kyllä vanhalla kansakouluhammaslääkärin karkealla poralla ja jälki on sen mukaista.

Ed. Laine viittasi ihan oikein siihen työryhmään, jolle ei annettu mitään arvoa ja joka ei suinkaan osoittanut Kuopiossa olevan karsintatarvetta. Kuopiossa on valmiiksi rakennettu, huipputeknologialla varustettu täydellinen hammashuollon koulutuskeskittymä, jossa on yliopiston hammaslääketieteen laitos, jossa on perus- ja jatkokoulutus, yliopistollisen sairaalan suu- ja hammassairauksien poliklinikka, hammashoitajien ja -huoltajien koulutus terveydenhuolto-oppilaitoksella ja hammasteknikoiden koulutus, joka on integroitu myös osaksi tätä terveydenhuolto-oppilaitosta. On siis harvinainen kokonaisuus, keskittymä, jota on todella törkeätä lähteä tässä tilanteessa särkemään ja tuhoamaan.

Edelleen, vaikka toivon mukaan tämä esitys kaatuu Turun ja Kuopion osalta, pitäisi samalla tavalla kohdella myös Kuopiota kuin Turkua, eli erikoishammaslääkärien koulutus tulee turvata vastaavalla tavalla, esimerkiksi mahdollistaa Kuopion yhdessä Oulun yliopiston kanssa suunnitteleman erikoishammaslääkärikoulutuksen virkatarve valtion toimesta.

Tästä seuraa myös erittäin suuria kustannuksia. Muun muassa Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymän käyttöbudjetti nousee vähintään 3 miljoonalla markalla, koska yliopiston hammaslääketieteellisen tiedekunnan hoitoyksikkö eli hammasklinikka lakkautetaan. Se merkitsee erikoishammashoidon järjestämisen suhteen vaikeuksia ja todella näitä äsken mainittuja lisäkustannuksia.

Totuus on juuri tämä, että Itä-Suomen erityisvastuualueella, erikoissairaanhoidossa, on pulaa erikoishammaslääkäreistä ja koulutuksen lakkauttaminen merkitsee todella ongelmien kärjistymistä. Kun nämä tosiasiat myös ed. Saastamoinen aika pitkälti tunnusti, kyllä nyt hallituspuolueiden edustajien pitäisi huolehtia siitä, että eduskunnan yksinkertainen enemmistö ei tee asiantuntijoiden ja järjen vastaisia päätöksiä.

Ed. S a a s t a m o i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen samaa mieltä ed. Laineen kanssa siitä, että meidän tulee tukea toisiamme eikä missään tapauksessa kalvaa toisiamme. Rouva puhemies, ed. Laineelle haluan vakuuttaa, että minä en tarkoita kalvaa Turun yliopistoa, kun pidän tärkeänä sitä, mitä ed. Rajamäkikin sanoi, että me toivomme vain, että Kuopion yliopistoa kohdeltaisiin tasavertaisesti Turun yliopiston kanssa niin, että mekin saisimme säilyttää edes jossakin määrin erikoishammaslääkärikoulutusta ja erikoistumiskoulutusta.

Toivon, ed. Laine, että ette ymmärrä minua väärin. En todellakaan ole halunnut kalvaa, mutta otin esimerkiksi Turun, totta kai, siitä syystä, että siellä todellakin voidaan säilyttää erikoishammaslääkärikoulutus. Mutta sekin tosiasia on olemassa, että Turussa on tällä hetkellä huomattavasti vähäisempi tarve erikoishammaslääkäreille kuin meillä Itä-Suomessa.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On viitattu siihen, että eduskunta päättäisi Turun yliopiston hammaslääketie-

teen koulutuksen lakkauttamisesta tai jatkotoimenpiteistä. Minä toteaisin, mihin myös perusteluissa viitataan, että kun Turun yliopiston hammaslääketieteen koulutus on osa lääketieteellistä tiedekuntaa, näin ollen se ei täsmällisenä lakina tule eduskunnan käsiteltäväksi ollenkaan ja Turun yliopiston peruskoulutus siis voidaan päättää pelkästään hallituksen toimenpitein.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Täällä olevat kansanedustajat, te olette mukana nyt historiallisessa päätöksenteossa. Eduskuntahan päätti vuosina 66, 70, 75, 83 ja 88 lait, että Kuopion korkeakoulussa ja nyttemmin yliopistossa on edustettuna hammaslääketiede. Eduskunta on siis mitä voimallisimmin halunnut, että siellä koulutetaan hammaslääkäreitä. Se on vielä tehty kirkkaasti paremmin kuin yhtä pitkään hammaslääkäreitä kouluttaneessa Oulun yliopistossa. Nyt ratkeaa 30 000 vuotuisen hammasklinikkahoitokäynnin, joista yli 5 000 erikoishoitoja — lain perusteluissa virheellisesti 3 500 — sekä etupäässä köyhän kansalaisen hoitomahdollisuuksien kohtalo sekä samalla se, paljonko kansakunnan muutenkin niukkoja varoja tuhlataan olemassa olevan, hyvin toimivan järjestelmän rikkomiseen ja jonkin uuden rakentamiseen. Suomen kymmenes presidentti sanoi: "Missään tapauksessa ei tule lakkauttaa hyvin toimivan yliopiston hyvin toimivaa tiedekuntaa."

Opetusministeriö on tehnyt esityksen Kuopion ja Turun hammaslääketieteen koulutuksen lopettamisesta, aivan kuten äsken ed. Luhtanen totesi. Marraskuussa valtiontilintarkastajat ryöpyttivät perusteellisesti opetusministeriön esitystä Kuopion hammaslääketieteen opetuksen lakkauttamiseksi ja siihen aiemmin kytkettyä eläinlääketieteellisen koulutuksen siirtoesitystä Kuopion yliopistoon sekä koko esitykseen liittyvää päätöksentekoprosessia. Heidän arvostelunsa on enemmän kuin aiheellinen. Terveystieteiden koulutuksessa ja tutkimuksessa tehtävät supistamispäätökset vaikuttavat laaja-alaisesti yhteiskunnassa, myös alan palvelujen saatavuuteen, sillä ne ovat kymmenientuhansien ihmisten käyttämiä palvelulaitoksia.

Lakiesityksen vaikutuksia hoitojärjestelmään ei ole huomioitu. Terveystieteiden koulutusyksiköt ovat omissa yliopistoissaan vahvimpia tutkimuksen ja tutkijakoulutuksen tuottajia. Ne tukevat suoraan huomattavaa ulkomaanvientiin suuntautuvaa korkean teknologian tuotannollista toimintaa lääke- ja sairaalatarviketeollisuudessa. Toiminta on kokonaisuudessaan tutkimuksesta tuotekehittelyyn ja tuotantoon työvoimavaltaista, mikä on myös mielestäni merkittävä asia. Se tuo vientituloja ja antaa työtä. Päätöksenteossa vaikutukset tuotannolliseen toimintaan on pakko ottaa huomioon. Nämä kohdat on lakiesityksessä sivuutettu täysin.

Ratkaisuja hammaslääketieteessä on valmisteltu yli kaksi ja puoli vuotta mm. lukuisissa työryhmissä. Opetusministeriön asettaman asiantuntijaryhmän muistio 1991 samoin kuin korkeakouluneuvoston esitys on jätetty huomioimatta.

Lakiesityksessä oli tarkasteltu ainoastaan hammaslääkäreiden peruskoulutuksen ylikapasiteettia. Sen hoitamiseen löytyisi halvempia ratkaisuja kuin terveydenhuollon rapauttaminen kymmeniltätuhansilta vielä köyhemmiltä kansalaisilta. Lakiesityksessä sekoittuvat käsittämättömällä tavalla tiedepoliittiset perustelut, Helsingin koulutusyksikön säilyttäminen sekä aluepolitiikka ja Oulun yksikkö.

Kokonaisvaltainen tarkastelu puoltaisi itse asiassa kaikkien neljän koulutusyksikön säilyttämistä niiden työnjakoa tarkistaen. Tämä takaisi alan erikoiskoulutuksen sekä kansalaisten erikois- ja erityispalvelujen alueellisesti tasaisen jakautumisen sekä kaupallisesti merkittävän hammaslääketieteen tutkimuksen ja tuotekehittelytyön jatkumisen. Tällaiseen ratkaisuun ollaan pääsemässä Turussa, ja samanlainen tulos pitäisi saada aikaan myös Kuopiossa.

Lakiluonnoksen perustelut ovat kestämättömät. Tavoitteena oleva hammaslääketieteen tutkimusalan rakenteellinen kehittäminen ei toteudu. Päinvastoin alan resursseja ainoastaan leikataan rajusti. Kuitenkin kyseessä on korkean teknologian ala, jonka tutkimus ja tuotekehittely ovat tehneet Suomesta yhden johtavista hammashoitotuotteiden ja -välineiden myyjistä Euroopassa. Tällä hetkellä alan ulkomaanvienti tuottaa noin 0,7 miljardia eli noin seitsenkertaisesti sen, mitä valtion budjetissa on hammaslääketieteen yksikköihin sijoittaa. Vientinäkymät ovat siis hyvät. Esimerkiksi koivusokerin kysyntä viisinkertaistuu alan markkinoiden nyt avauduttua.

Samanlaisista asioista kuin suomalaiset kilpailevat myös japanilaiset ja saksalaiset: itänaapurimme miljardimarkkinoista, kun siellä uudistetaan koko suusairauksien hoitojärjestelmiä ja niiden laitteita. Koulutuksen myynti sinne on Kuopion hammaslääketieteellisen yksikön toimesta jo alkanut, ja se on avannut markkinat myös laitemyynnille. Lakiesityksen toteuttami-

nen leikkaisi ratkaisevasti tutkimuksen tukea innovaatiotoiminnalle.

Lakiesityksen kokonaisvaikutuksissa ei ole huomioitu lainkaan suusairauksien hoitojärjestelmän romuttamista ja sen taloudellisia ja terveydellisiä seurannaisvaikutuksia. Jo nyt ovat laman vaikutuksesta suusairauksien vakavat komplikaatiot lisääntyneet. Tällä hetkellä hammaslääketieteen laitokset muodostavat alan erityis- ja erikoishoidossa valtakunnallisesti kattavan rungon. Sitä ei saa rikkoa. Jos se hajoaisi, suusairauksien erikois- ja erityishoito pitäisi järjestää sairaalapiireissä, ja maksajina olisivat silloin kunnat.

Kuopion hammaslääketieteellinen laitos on keskisessä ja itäisessä Suomessa alan hoitopalvelujen tärkeä tuottaja. Lakiesityksen toteuttaminen merkitsisi toimivan järjestelmän purkamista ja uuden rakentamista, kuten äsken jo totesin. Lisäksi alueen kuntiin kohdistuisi lisää kustannuksia. Esitys vaikuttaisi myös ratkaisevasti suun terveydenhuollon keskiasteen koulutukseen valtakunnallisesti. Kuopion hammaslääketiede on alun perin rakennettu suun terveydenhuollon osaamis- ja koulutusyksiköksi, jossa kaikkia alan ammattiryhmiä ensimmäisenä ja toistaiseksi ainoana yksikkönä koulutetaan yhdessä. Hammashuoltaja, hammasteknikko- ja hammashoitajakoulutus ovat juuri saaneet uudet tilat. Hammaslääketieteen yksikön lakkauttaminen merkitsisi nyt tämän keskittymän hajoamista. Kuopiota vastaavaa uutta ainutlaatuista suun terveydenhuollon koulutuskeskittymää suunnitellaan Helsingin neljännen terveydenhoito-oppilaitoksen ja hammaslääketieteen laitoksen yhteyteen. Jo olemassa olevan toimivan keskittymän purkaminen ja uuden rakentaminen merkitsisi järjetöntä yhteiskunnan varojen tuhlausta.

Kuten jo totesinkin, valtiontilintarkastajat totesivat esityksen Kuopion hammaslääketieteellisen yksikön lakkauttamisesta olevan mm. riittämättömästi valmisteltu ja heikosti perusteltu. Tämä näkyy myös lakiesityksessä, jonka perusteluosa itse asiassa tukee Kuopion hammaslääketieteellisen yksikön säilyttämistä. On käsittämätöntä, että kansanedustajat joutuisivat tekemään ratkaisunsa eduskunnassa ja myös sivistysvaliokunnassa näin puutteellisten perustelujen ja selvitysten pohjalla.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella toteankin, että en voi hyväksyä Kuopion hammaslääketieteellisen yksikön lakkauttamista. Toivoisinkin, että eduskunta voisi saada pikaiset selvitykset edellä esittämistäni ongelmista, jotta asia voitaisiin joko uudelleen valmistella tai sitten kokonaisuudessaan palauttaa valiokunnasta pois.

Ed. L u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Tulen lakiesityksen varsinaisessa käsittelyssä ottamaan tähän sisältöön tarkemmin kantaa ja tässä vaiheessa haluaisin kiinnittää huomioni vain lain käsittelyyn liittyvään asiaan.

Kuopion yliopiston hammaslääketieteellisen tiedekunnan lakkauttaminen on hyvin tärkeää luonnollisesti koulutuspoliittisesti. Näin ollen asian käsittelypaikka on luonnollisesti sivistysvaliokunta, niin kuin puhemiesneuvosto esitti. Koska hammaslääketieteellisen tiedekunnan lakkauttamisella on myös laajakantoiset terveyspoliittiset seuraukset, mielestäni on välttämätöntä ja tarpeellista käsitellä asiaa myös terveyspoliittiselta kannalta. Kun lailla nyt on tarkoitus lakkauttaa hammaslääketieteellinen koulutus Kuopion yliopistossa, tämä siis tarkoittaa käytännössä sitä, että hammaslääkäreiden perus- ja erikoistumiskoulutus sekä alan tutkimus lopetetaan yliopistossa.

Se, mitä tämä merkitsee terveydenhuollon ja ennen kaikkea luonnollisesti suun terveydenhuollon tai hammashuollon, sanottakoonpa miten tahansa, palveluiden kannalta, on lakiesityksessä perusteellisesti selvittämättä. Kun me otamme huomioon sen, että valtioneuvoston suunnitelmien mukaan myös Turun yliopiston hammaslääketieteellinen peruskoulutus on tarkoitus lopettaa, tarkoittavat nämä hallituksen suunnitelmat siis sitä, että puolet Suomenmaan hammaslääkärikoulutuskapasiteetista aiotaan lopettaa peruskoulutuksen osalta. Miettikää, mitä se merkitsee!

On siis täysin selvä asia, että tällä on merkitystä terveydenhuollon palvelujärjestelmän kannalta. Lakiesityksessä ei ole mielestäni riittävän perusteellisesti analysoitu asian merkitystä maamme terveydenhuollon kannalta. On ihan selvä asia, että hammaslääkäreiden koulutusmäärällä ja myös sillä, mitä palveluita nämä koulutettavat jo koulutusaikanansa antavat palvelujärjestelmässä, puhumattakaan siitä, mikä on heidän merkityksensä heidän valmistuttuaan, on erittäin keskeinen merkitys maan terveydenhuollon palvelujärjestelmän kannalta. Tietysti nyt, kun on kyse Kuopion yliopistosta, totta kai tämän merkitystä tulee palvelujärjestelmän kannaltakin katsoa ennen kaikkea koko Itä-Suomen kannalta. Tietysti tulee sellainenkin kysymys mieleen,

että esityksessä olisi voitu perusteellisemmin selvitellä sitäkin, kuinka Oulun yliopisto pystyy kantamaan vastuun suun terveydenhuollon palveluista sekä myös koulutuskapasiteetista koko Itä- ja Pohjois-Suomen kannalta. Nämä ovat selvittämättä.

Arvoisa puhemies! Asialla on siis hyvin laajakantoinen terveyspoliittinen merkitys. Tästä syystä ehdotankin, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan tulisi antaa asiasta lausunto sivistysvaliokunnalle.

Toivoisin myös, että kun sivistysvaliokunta käsittelee lakiesitystä, se hallituksen esitystä huomattavasti perusteellisemmin ja monipuolisemmin selvittäisi myös esityksen taloudelliset vaikutukset. Taloudellisten vaikutusten arviointi käsittää mielestäni sen ja ennen kaikkea sen tässä tapauksessa, kuinka korvataan ne menetykset, joihin joudutaan, kun Kuopion yliopiston hammaslääketieteellinen laitos lopetetaan, kuinka korvataan palvelujärjestelmän aukot, kuinka esimerkiksi Kuopion sairaanhoitopiiri järjestää erikoislääkäripalvelut. Minusta on uskomatonta, että esityksen perusteluissa viitataan siihen, että opetusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö tulevat selvittämään sen jälkeen, kun lakiesitys on annettu tai peruskoulutus on lopetettu, kuinka järjestetään erikoishammaslääkäripalvelut tällä alueella. Nämähän tulee selvittää ennen kuin käymme asian käsittelyyn. On kyse menetyksistä, on kyse palvelujärjestelmästä, on kyse myös taloudellisista arvoista.

Toteaisin lopuksi vielä, arvoisa puhemies, kuten ed. Tykkyläinen jo totesi, että esityksen perustelut ennen kaikkea siltä osin, kuin käsitellään Kuopion yliopiston hammaslääketieteellisen toiminnan nykytilaa, todella lyövät korvalle lopputulosta eli sitä esitystä, että tiedekunta tulisi lakkauttaa.

Ed. S a a s t a m o i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Luhtasen ansiokkaaseen puheenvuoroon on helppo yhtyä mm. siltä osin, että hallituksen esitystä tulisi myös sosiaali- ja terveysvaliokunnan pohtia. Kannatan tässä yhteydessä ed. Luhtasen tämän kaltaista ehdotusta.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s: Ed. Saastamoinen, totean, että vastauspuheenvuorossa ei voi kannattaa.

P u h u j a: Totean, että olen yhtä mieltä ed. Luhtasen kanssa.

Ed. R i i h i j ä r v i: Rouva puhemies! On erittäin hyvä, että ed. Saastamoinen on yhtä mieltä, toivottavasti kaikessa, siitä, mitä ed. Luhtanen edellä esitti.

Ei ole monta vuotta siitä, kun vaalitaistelun tiimellyksessä keskustapuolueen ehdokas, kirjailija, ei Oke Tuuri, vaan Jouko Tyyri, esitti, ettei olisi Kuopion yliopistoa ilman keskustapuoluetta. Nyt kuitenkin näyttää siltä, että keskustapuolueen ansiosta kohta ei ole Kuopion yliopistosta paljoa jäljellä. Ahon hallitus romuttaa kaiken sen, mitä vuosikymmenien aikana on rakennettu.

Täällä on ansiokkaissa puheenvuoroissa tuotu esille se merkittävä opetuksellinen ja tutkimuksellinen työ, jolla on paljon laajempi merkitys kuin vain hammaslääkäreiden koulutus ja jolla on kansainvälistäkin merkitystä. Nyt se on lakkaamassa Kuopiossa, joka on kaikkein kehittynein juuri tällä alalla.

Meidän ei tarvitse ihmetellä sitä, että kansalaisten luottamus poliittisiin päätöksentekijöihin on hävinnyt, kun mikään järkipuhe ei näytä menevän perille. Päättäjät eivät näy kuuntelevan asiantuntijoita, jollaisina varmasti voidaan korkeakoulu- ja hammaslääketieteen opetuksessa pitää korkeakouluneuvostoa, opetusministeriön työryhmää ja vielä valtiontilintarkastajia, jotka kaikki ovat esittäneet, että Kuopion yliopiston hammaslääketieteellistä tiedekuntaa ei tule lakkauttaa.

Meillä ei ole käsiteltävänä muuta lakiesitystä kuin Kuopion yliopiston hammaslääketieteellisen tiedekunnan lakkauttaminen. Kaikki se muu, mitä tämän yhteydessä on puhuttu, on sellaista uneksimista ja toiveiden esittämistä, jolla ei ole kuitenkaan mitään konkreettista merkitystä. Me tiedämme sen, kuinka vaikeaa on saada korvaavia virkoja joihinkin muihin tiedekuntiin. Jos yksi tiedekunta lakkautetaan, on äärettömän vaikeata saada loppujen lopuksi uusia virkoja. Näinhän kävi esimerkiksi poliisilain yhteydessä. Kun esitutkinta-aikaa lyhennettiin, piti saada 450 poliisin virkaa lisää. Ei niitä ole tullut, ja hyvin työläästi niitä saadaan, joten kyllä meidän ei pidä erehtyä uskomaan niihin hyvin kevyisiin lupauksiin, joita annetaan vaihtoehtona ja korvauksena tiedekunnan lakkauttamisesta.

Ehdottomasti olen sitä mieltä, että Kuopion yliopiston hammaslääketieteellistä tiedekuntaa ei tule lakkauttaa, vaan sitä pitää kehittää. Tässä yhteydessä haluan viitata siihen, että mm. Tansaniasta on ollut opiskelijoita Kuopion yliopistossa, he ovat suorittaneet hammaslääkärin tutkin-

non. Aivan hyvin voitaisiin kehitysyhteistyömäärärahoja käyttää myös Afrikan ja Aasian maista tulevien opiskelijoiden opetuksen kustannuksiin ja tällä tavalla tehtäisiin parasta mahdollista kehitysyhteistyötä. Kun kristillisellä liitolla on kehitysyhteistyöministeri, niin tässä nyt olisi ministerillekin yksi mahdollisuus suunnata kehitysyhteistyövaroja järkevällä tavalla, joka tuottaa kaikkein parhaimman tuloksen.

Näyttää kuitenkin siltä, että Ahon hallituksessa ei ole minkäänlaista kykyä löytää mitään uutta, vaan se karsii puuta niin kauan kuin siinä oksia on, ja juuri tiedon puuta se on karsimassa, kun Kuopion yliopiston hammaslääketieteellistä tiedekuntaa ollaan lakkauttamassa. Kuvaavaa Ahon hallituksen toiminnalle on se, että tässä hallituksen esityksessä on todella suoranainen virhe, kun sanotaan, että yliopiston hammaslääketieteellisellä klinikalla on vain 3 500 potilaskäyntiä, kun todellisuudessa niitä on noin 30 000 vuodessa. Tämä on erittäin hataraa valmistelua, niin kuin tässä yhteydessä on ollut paljon muutakin. Puhuttiin eläinlääketieteellisen siirtämisestä Kuopioon, täysin mieletön esitys, jonka tietysti valtiontilintarkastajat aivan oikein ovat tyrmänneet.

Ei meillä ole varaa tällaiseen leikkaamiseen, kun leikataan tällä tavalla kuin nyt, että leikataan kannattavia yksiköitä, kuten edellä on tullut jo esille. Tilanteessa, jossa mahdollisuuksia juuri ehkä kohta voitaisiin käyttää, nyt ajetaan alas merkittävä innovaation keskus, niin kuin Kuopion hammaslääketieteellinen tiedekunta on ollut.

Kun tällä on myös terveydenhoidon alaan laajemmaltikin merkitystä, niin kannatan ed. Luhtasen tekemää ehdotusta, että tämän lain yhteydessä pyydetään sosiaali- ja terveysvaliokunnalta lausunto.

Arvoisa puhemies! On käsittämätöntä, että aikana, jolloin meidän pitäisi antaa nuorisolle myönteisiä signaaleja, viestejä, tulevaisuudesta, aikana, jolloin pääministeri ilmoittaa, että nyt on lama loppunut, kuitenkin lamaa yhä enemmän ja enemmän syvennetään tällaisilla merkittävillä leikkauksilla, joilla on laaja vaikutus ei vain opiskelijoitten opintomahdollisuuksiin ja kaikkeen siihen, mitä yliopiston ympärille on kehittynyt, vaan myös yleiseen mielipiteeseen, tulevaisuudenuskoon. Huonokin hallitus voisi ainakin olla ylläpitämässä tulevaisuudenuskoa, mutta eihän tämä hallitus osaa esittää muuta kuin sellaista, mitä pääministeri on sanonut toteamalla, että kyllä Siperia opettaa. Näyttää siltä, että tämä hallitus on tekemässä Suomesta Siperiaa. Minä en sitä hyväksy ja sen takia en hyväksy tätäkään hallituksen esitystä.

Ed. T y k k y l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Luhtasen tekemää ehdotusta siitä, että pyydetään lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalta. Toivoisin, että siinä lausunnossa voitaisiin käsitellä seuraavia kysymyksiä:

Kuinka suusairauksien lakisääteinen erikois- ja erityishoitopalveluiden saatavuus taataan alueellisesti kattavana noin miljoonalle kansalaiselle myös Itä- ja Keski-Suomen alueella niin, ettei siitä koidu huomattavia lisäkustannuksia? Kuinka osa Kuopion hammasklinikan muuta hoitopalvelutoimintaa voidaan säilyttää alueen väestölle? Kuinka taataan erikoishammaslääkärien riittävä saatavuus? Kuinka Kuopion hammaslääketieteellisen yksikön ansiokkaan tutkimustoiminnan sekä kansainvälisesti että yhteiskunnallisestikin tärkeiden tutkimuslinjojen jatkuvuus mahdollistuu eivätkä kansainväliset ja yhteistyösopimukset rikkoonnu? Kuinka koulutustuki Venäjälle ja kehitysyhteistyötoiminta jatkuu ja hammasalan suomalaisen teollisuuden edut turvataan? Kuinka terveysyliopiston profiili säilyy valtakunnallisessa korkeakoulujen työnjaossa?

Arvoisa puhemies! Kaikkein tärkeintä on tietenkin se, että Kuopion yliopisto voidaan säilyttää yhtenä maakunnallisena yliopistona.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Tämä yliopistojen tiedekuntien lakkauttamista koskeva kamppailu on tietysti hämäläisenä minulle tuttua, koska Tampereelta lääketieteellinen tiedekunta pyrittiin lakkauttamaan. Nyt siellä on menossa uusi prosessi, jossa pyritään osittaisratkaisuun, leikkaamaan eräitä toimintoja, ja on jälleen aloitettava uusi samanlainen prosessi.

Kuitenkin tässä keskustelussa kysymyshän on lähinnä siitä, että meillä on tällä hetkellä huomattavasti liikaa hammaslääkäreitä, huomattavasti liikaa myös muita lääkäreitä, ja nämä hallituksen taholta tulevat supistukset tietysti perustuvat tähän näkökohtaan. Minä en ole kuullut yhdessäkään puheenvuorossa mainittavan mitään vaihtoehtoa, millä tavalla tämä asia hoidettaisiin. Minä olen tietenkin opposition mukana vastustamassa tällaisia toimenpiteitä, mutta siitä huolimatta olisi mukava kuulla jotakin konkreettista siitä, millä tavalla lääkäreiden, oli kyseessä hammaslääkäri tai muu ihmislääkäri ja vaikka eläinlääkäri, ylikoulutusta vähennetään.

Toisaalta yksi asia, mihin haluan kiinnittää

huomiota, on heiluriliike, joka yhteiskunnassa on aina esiintynyt. Tällä hetkellä supistetaan koulutusta laman ehkä juuri väistyessä. Hetken kuluttua olemme jälleen lääkäripulassa kaikilla alueilla. Sen jälkeen taas voimakkaasti lisätään koulutusta. Siinä mielessä pitäisi hyvin tarkoin harkita, ettei tätä heiluria päästettäisi heilahtamaan laidasta laitaan vaan ehkä koulutusta voitaisiin tavalla tai toisella jonkin verran vähentää kuitenkaan koulutuspohjaa vähentämättä ja tällä tavalla myötäillä tämän ajan saattoa eli valmistautua siihen, että tulevaisuudessa taas lääkäreistä saattaa olla pulaa. Mutta mielelläni olisin kuullut, millä tavalla supistetaan tällä hetkellä ehdottomasti olevaa ylituotantoa työttömien lääkärien kouluttamisessa.

Ed. Saastamoinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tämä keskusteluhan tietysti koskee vain hammaslääkäreiden ylituotantoa. Kyllä minä ainakin mielestäni puheenvuorossani totesin, että meillä on tällä hetkellä liikaa peruskoulutusta ja että sitä supistetaan nimenomaan niin, että peruskoulutus kahdessa yksikössä, Turussa ja Kuopiossa, lakkaa. Tämä pätee tietysti hammaslääkäreiden osalta.

Sen sijaan toteaisin mielelläni tässä yhteydessä sen, että koko tähän hirvittävään kalabaliikkiin tuskin olisi jouduttu, jos hammaslääkärikoulutuksessa olisi 5—10 vuotta sitten otettu huomioon ajan merkit ja se, kuinka paljon niin ja niin monen vuoden kuluttua on hammaslääkäreitä, ja silloin vapaaehtoisesti supistettu sisäänottoja. Tämä olisi ollut tavattoman tärkeätä. Silloin ei olisi jouduttu näin dramaattiseen tilanteeseen. Sama koskee varmasti myös lääkäreiden koulutusta tällä hetkellä. Minulla on se käsitys, että tiedekunnissa on vähennetty lääkäreiden koulutuksen osalta myös sisäänottoja esimerkiksi viime keväänä.

Tässä on kysymyksessä, rouva puhemies, koko ajan se tilanne, että kaikki yliopistot ja kaikki korkeakoulut pitävät kynsin hampain kiinni yleensä omista eduistaan. Kaikissa lähdetään siitä, että jos supistetaan, niin supistetaan mieluummin naapurilta. Nyt olisi ihan tärkeätä, että yliopistot nykyistä enemmän tekisivät yhteistyötä tässä asiassa.

Ed. Luhtanen: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi esitti ihan aiheellisen kysymyksen. Minä esimerkiksi en lähtenyt todella millään tavalla omalta osaltani esityksen sisältöä analysoimaan. Perusteluissa viitataan muutama vuosi sitten valmistuneeseen suun terveydenhuollon toimikunnan mietintöön ja sen esityksiin koulutusmääristä nimenomaan suun terveydenhuollon alueella. Olin sen toimikunnan varapuheenjohtaja. Toimikunta todella esitti, että hammaslääkärikoulutusmääriä vähennetään. Mutta mietintö ja sen ehdotus lähtivät siitä, että samanaikaisesti tässä maassa lisätään hammashuoltajien koulutusta, ei siis hammashoitajien, ehkä heidänkin, mutta erityisesti hammashuoltajien, ja heitä koulutettaisiin hammasklinikoissa ikään kuin korvaamaan osittain hammaslääkärityötä. Hammaslääkärikoulutuksessa keskityttäisiin puolestaan siirtämään ammattitaitoa erikoishammaslääkärikoulutukseen. Näin ei nyt ole tapahtunut, tai ainakaan esityksen perusteluista ei tämä toimenpide käy ilmi.

Tästä syystä, puhemies, on tavattoman vaikeata ottaa kantaa, kun ei ole intohimoja alueellisesti minkään yksikön puolesta tai mitään vastaan. On hyvin vaikeata ottaa kantaa siihen, mikä on todella se oikea hammaslääkärien määrä ja koko suun henkilöstön koulutusmäärät — hammashoitajien, hammashuoltajien, hammaslääkärien, erikoishammaslääkärien — siitä syystä, että tarvelaskelmat puuttuvat. Tämä oli yksi peruste siihen, että ehkäpä sosiaali- ja terveysvaliokunta pystyy näitä tietoja hankkimaan vastatessaan terveydenhuollon palvelujärjestelmästä paremmin kuin me täällä salissa. Minusta tämä on kaiken a ja o, ei ehkä niinkään kiistely siitä, missä koulutusta pitää antaa. Sekin on toki tärkeää aluepoliittisista syistä tässä maassa. Mutta esimerkiksi minua todella kiinnostaa suun terveydenhuollon kokonaisuus. Näillä laskelmilla minä en menisi vielä vähentelemään tai lisäilemään yhtään mitään. Minä haluaisin todella nähdä kansanedustajana tämän hetken laskelmat suun terveydenhuollon henkilöstön koulutusmääristä!

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

15) Hallituksen esitys n:o 324/1993 vp laiksi maan ulkomaankaupan ja taloudellisen kasvun turvaamisesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäi-

siin talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan tulee antaa asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. L a i n e : Rouva puhemies! Tällä esityksellään hallitus ehdottaa vientivalvonnan alaisten tuotteiden kauttakulun säätämistä luvanvaraiseksi. Samalla listaa täydennetään Cocom-järjestelyyn kuuluvan ns. teollislistan piiriin kuuluvien tavaroiden ja palvelujen kauttakuljetuksella. Kun hallituksen esityksessä ei esitystä millään tavalla problematisoida, tällä puheenvuorollani esitän muutaman näkökohdan, en sanoakseni lopullisen kantani asiaan, vaan toivon, että valiokunta voisi perehtyä siihen, mitä tässä sanon.

Itse asiassa Cocom-järjestely on hyvin, niin kuin järjestö on itse ja julkinen sanakin todennut, pahamaineinen, koska se on perua kylmän sodan ajoilta, se on jonkinlainen kylmän sodan jäänne. Sikäli kuin olen julkisen sanan piiristä havainnut, Cocomin omassakin piirissä on pohdittu tämän järjestön, organisaation, tehtäväkentän muuttamista. On pohdiskeltu myös nimen muuttamista, mutta esimerkiksi näistä asioista hallituksen esityksen perusteluissa ei mitään mainintoja näy.

Sitten kiinnittäisin huomiota eräänlaiseen kaksinaismoraaliin, jota Suomi mielestäni edustaa. Hallituksen esityksen perusteluissa annetaan ikään kuin tuki sille, että sotilaalliseen käyttöön soveltuvan huipputeknologian kulkeutumista Cocom-järjestelyn kannalta ei-toivottaviin maihin voidaan valvoa. Samaan aikaan kuitenkin Suomi vie sotilaallisiin tarkoituksiin käytettäviä tuotteita vähän eri puolillekin maailmaa. Viime aikoina julkisuudessa on puhuttu esimerkiksi niistä laitteista, joita Turkkiin on viety ja joita on käytetty kurdiväestön eräänlaisen kansanmurhan välineenä. Muistamme myös hieman aikaisemmilta ajoilta, miten suomalaisissa korkeakouluissa suoritettiin tutkimuksia, joiden tuloksia myös voitiin käyttää Pentagonin sotilaallisiin tarkoituksiin, siis voitiin käyttää. Tutkimuksethan ovat sellaisia, että niitä voidaan soveltaa normaaliin siviilikäyttöön, mutta myös sotilaalliseen käyttöön. Sitä toimintaa, johon nyt viittasin, Suomi ei ole varsinaisesti asettanut kyseenalaiseksi. Tässä mielessä haluaisin todeta, että jollakin lailla Suomen käyttäytyminen on kaksinaismoraalin luonteista.

Haluaisin myös kysyä, miten yleensä tällaiset Cocom-järjestelyt soveltuvat maailmankaupan vapauden periaatteisiin, jotka Suomi on omaksunut ja jotka yleisesti maailmassa ovat ainakin viime aikoina yhä enemmän saaneet tukea ja vaikutusvaltaa. Mielestäni tällainen järjestelmä on hieman maailmankaupan vapauden periaatteiden kanssa ristiriidassa.

Eräs mielenkiintoinen kohta tässä hallituksen esityksessä on se, jossa sanotaan, että Suomi on saanut Cocom-maiden osalta parhaan mahdollisen kohtelun. Kuka tämän hallituksen esityksen perustelut on kirjoittanut, hän ei varmaan ole historiaa lainkaan tuntenut, eikä tarvitse mennä kovin pitkälle historiaan, vaan aivan viime aikoinakin Cocom-maiden, voisiko sanoa, päämaa USA on aika voimakkaasti arvostellut esimerkiksi eräiden suomalaisen yritysten teräksenvientihintoja Amerikan omien vientivalvontasäännösten pohjalta, jotka suurelta osin ovat Cocom-järjestelyn pohjana. Tässä muistuu mieleeni eräs yksityiskohta, josta suomalainen yritys Strömberg joutui aika lailla kärsimään siinä vaiheessa, jolloin Suomi ja itäinen naapuri harjoittivat sähköveturiyhteistyötä. Silloinhan Cocom-maat kielsivät eräiden komponenttien käytön sellaisiin tarvikkeisiin, joita muistaakseni sähköveturien moottoreissa käytettiin. Strömberg oli ainakin joitakin sähkölaitteiden osia silloin valmistamassa. Minä vain tämän halusin muistutuksena todeta siitä, etteivät nämä Cocom-maat aina ole Suomea kohdelleet parhaalla mahdollisella tavalla.

Vielä ennen kuin puheenvuoroni lopetan, haluaisin todeta, että minulla on sellainen pelko, että tätä menetelmää, jolla nojaudutaan ulkopuoliseen eli tämän Cocom-järjestelyn piiriin kuuluvien tuotteiden vientivalvontaan, josta Suomi on kyllä aikaisemmin tehnyt päätöksen, tätä järjestelyä saatetaan käyttää myös Suomen ja lähialueiden — Suomen ja Venäjän, Suomen ja Baltian — sekä Suomen ja Kaukoidän maiden tai esimerkiksi Suomen ja kehitysmaiden taloudellisen yhteistyön vaikeuttamiseen. Tämä on eräs näkökohta, jota olisi ainakin mielestäni ollut syytä pohtia hallituksen esityksen perusteluissa. Kun sitä ei ole tehty, toivon, että talousvaliokunnassa ja mahdollisesti perustuslakivaliokunnassa — ilmeisesti nämä kuitenkin, mistä olen puhunut, ovat lähinnä talousvaliokunnan piiriin kuuluvia asioita — tätä pohdittaisiin ja pyrittäisiin syventymään tähän asiaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan tulee antaa asiasta lausunto.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

sosiaali- ja terveysvaliokuntaan:

16) Ed. Vehkaojan ym. lakialoite n:o 63/1993 vp laiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 4 §:n muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan:

17) Ed. Rossin ym. lakialoite n:o 64/1993 vp laiksi kiinteistöverolain 3 §:n muuttamisesta

talousvaliokuntaan:

18) Asetus Intian kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 11/1993 vp)

19) Asetus Macaon kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 12/1993 vp)

20) Asetus Pakistanin kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 13/1993 vp)

21) Asetus Romanian kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 14/1993 vp)

22) Asetus Hongkongin kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 15/1993 vp)

23) Asetus Kiinan kansantasavallan kanssa tehdyn tekstiilituotteiden kauppaa koskevan sopimuksen jatkamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta (A 16/1993 vp)

valtiovarainvaliokuntaan:

24) Valtiovarainministeriön päätös maahan tuodun rakennussementin perushinnasta ja lisätullista (MP 4/1993 vp)

25) Valtiovarainministeriön päätös maahan tuotujen ahvenen ja kuhan sekä niiden fileiden perushinnasta ja lisätullista (MP 5/1993 vp)

---

26) Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus neuvoston toiminnasta 1993 (K 17/1993 vp)

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Nordman: Arvoisa puhemies, värderade talman! Från och med början av året trädde Ees-avtalet i kraft och förhandlingarna om EU-medlemskap är nu intensivare än någonsin. I denna utveckling så glömmer vi lätt det nordiska samarbetet, vilket vi har skäl att tänka på också här i riksdagen. Också denna fredagseftermiddag har vi möjligheter endast till en begränsad debatt om det nordiska samarbetet, men den sena tidpunkten är väl en förklaring till att det praktiskt taget inte tycks finnas något intresse alls för den här frågan.

Ennen kaikkea me Pohjoismaiden neuvostoon valitut edustajat tiedämme, mitä pohjoismaisessa yhteistyössä todella tapahtuu, siitä huolimatta että neuvoston toiminta koskettaa tai ainakin sen tulisi koskettaa paljon useampiakin. Ajattelen mm. valiokuntatyötä eduskunnassa ja neuvostossa. Liittymäkohdat ovat monia, ja yhteyksien lisääntyminen hyödyttäisikin epäilemättä molempia osapuolia.

Men vi har skäl att låna vårt öra till rådet också när det gäller de stora linjerna. Jag tänker närmast på den utrikes- och säkerhetspolitiska diskussionen, som förs två gånger per år i samband med rådets sessioner. Stats- eller utrikesministrarna har här gett en samlad redogörelse över den aktuella situationen, som varit utomordentligt värdefull. I synnerhet som den har kompletterats med åsikter och frågor från parlamentarikernas sida. Aldrig har väl utrikes- och säkerhetspolitiken i Norden blivit belyst och diskuterad från så många håll som nu gäller i samband med dessa kongresser, rättare sagt sessioner. Detta berättar samtidigt något om rådets förändrade roll. Bara

för några år sedan var utrikes- och säkerhetspolitiken mer eller mindre tabu, som de flesta minns. Rådet har alltså ingalunda somnat in eller domnat av, så som det ibland görs gällande, utan tvärtom kan man hävda att Nordiska rådet kontinuerligt har omformat sig för nya uppgifter enligt tidens krav.

Pari vuotta sitten pääministerit ryhtyivät johtamaan yhteistyötä hallituspuolella, mikä merkitsi samalla yhteistyön kurssin tarkistamista. Pääministerit korostivat ennen kaikkea kulttuuriyhteistyötä, jonka osuuden tulee olla 50 prosenttia ministerineuvoston budjetista vuoteen 1996 mennessä. Me parlamentaarikot olemme olleet samaa mieltä kulttuuriyhteistyön lisäämisestä, mutta meistä siirtyminen tapahtuu liian nopeasti. Itse asiassa siirrot kulttuurille ovat tapahtuneet suunniteltua nopeammin. Tämä asia nousee esille Tukholman istunnossa maaliskuussa ja antaa ilmeisesti aiheen kädenvääntöön.

Tässä yhteydessä saattaa olla mielenkiintoista todeta, että neuvoston budjettivaliokunta on saanut suuremmat valtuudet. Jatkossa valiokunnalla on oikeus tehdä muutoksia ministerineuvoston budjettiin kyseisen budjettikehyksen rajoissa.

Muutoin pääministerit haluavat panostaa mm. ympäristöön, kansalaiskysymyksiin ja elinkeinopolitiikkaan. Ministereillä on täysi tukemme näissä pyrkimyksissä, joiden toteuttaminen vaatii riittäviä varoja. Omalta osaltani kannatan hyvin lämpimästi aluepoliittista yhteistyötä ja yhteistyötä lähialueillamme, sekä pohjoisessa Barentsin alueella että etelässä Baltiassa ja erityisesti Merenkurkun alueella.

Bland de enskilda samarbetsfrågorna vill jag speciellt nämna sysselsättningsproblematiken, som blir en av huvudfrågorna vid sessionen i Stockholm i mars. På basen av initiativ från olika partigrupper i rådet kommer ministerrådet att presentera ett förslag till hur frågan skall bearbetas på det nordiska planet. Rådets ekonomiska utskott kommer för sin del att arrangera en sysselsättningskonferens 11—12.4.1994 utanför Köpenhamn.

Lopuksi käytän tilaisuutta hyväkseni muistuttaakseni siitä, että pohjoismainen budjetti on 650 miljoonaa Tanskan kruunua, jolla tasolla se on ollut jo joidenkin vuosien ajan. Suomen osuus budjetista on 22 prosenttia tai 143 miljoonaa kruunua eli Suomen markoissa 117 miljoonaa. Ottaen huomioon sen, mitä saamme tällä summalla, joka sinänsä tuottaa moninkertaisesti suurempia määriä, minun mielestäni kyse on hyvin investoiduista rahoista.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Katselin Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomusta. Pohjoismaiden neuvosto käsittelee myös kansallisia kulttuurikysymyksiä, kulttuurien keskinäistä vaikutusta, ja minä huomaan täällä yhden sellaisen kohdan, missä on puututtu näihin asioihin. Pääministeri Esko Aho on täällä kovasti puheenvuorossaan sivulla 19 korostanut sitä, kuinka tärkeätä on ruotsin kielen säilyttäminen suomalaisten kielitaidossa, enkä sitä kiistäkään. Näin täytyy tietysti olla, mutta sitten jos katsotaan asiaa vähän pidemmälle, niin siellä tullaan sitten eräisiin koulutuskysymyksiin, joihin en nyt viitsi puuttua.

Yhtään puheenvuoroa suomalaisten kansanedustajien ja neuvoston jäsenten suunnasta ei ole kohdistettu siihen, minkälaisessa asemassa Ruotsissa asuvat suomalaiset ovat. Heidän olonsa siellä on muodostunut vakinaiseksi vähemmistöasemaksi, mutta heille ei tällaista vähemmistöasemaa ole suotu sen paremmin kielen, koulutuksen kuin muidenkaan etujen osalta. Minä toivoisin, että ed. Nordmankin, koska te olette tämän neuvoston jäsen, jossakin vaiheessa tekisitte sellaisen hienon kädenojennuksen Suomen ruotsinkielisen vähemmistön edustajana, että ojentaisitte kätenne Ruotsissa asuvaa suomalaisvähemmistöä kohtaan ja pyrkisitte ajamaan myös heidän etujaan, jotta joskus päästäisiin samalle asteelle kuin teillä suomenruotsalaisena vähemmistönä on ja jota kovasti kunnioitan ja kannatan, en ole koskaan ollut sitä vastaan, mutta voisitte jotakin alkaa tehdä myös siellä Ruotsin puolella olevien vähempiosaisten veljienne hyväksi.

Ed. N o r d m a n : Arvoisa puhemies! Yhdyn ed. Aittoniemen käsitykseen siitä, että suomalaisten asemaa Ruotsissa on syytä korostaa Pohjoismaiden neuvoston toiminnassa. Kyllä minusta tämän puolesta on paljon tehtykin tai on yritetty tehdä näissä yhteyksissä, mutta omalta osaltani osallistun mielellään lisäponnistuksiin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

27) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 16/1993 vp (HE 298/1993 vp)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 16.05.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen